

NAVF'S

UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES
ALMENVITENSKAPELIGE
FORSKNINGSRÅD

1969 : 1

Utredninger om forskning
og høyere utdanning

ANNE-LISE ØSTBY

**Faktorer som påvirker artianernes
studievalg.**

**En oppfølgingsundersøkelse
av artiumskullet 1963.**

Factors affecting the choice of study in universities.
Follow-up studies of those who graduated from
the Norwegian Gymnas in 1963.

INSTITUTE FOR STUDIES IN RESEARCH
AND HIGHER EDUCATION

The Norwegian Research Council
for Science and the Humanities.

1969:1

Utredninger om forskning og høyere utdanning

ANNE-LISE ØSTBY

**Faktorer som påvirker artianernes
studievalg.**

**En oppfølgingsundersøkelse
av artiumskullet 1963.**

NAVF's Utredningsinstitutt

Norges almenvitenskapelige forskningsråd
Juni 1969

I n n h o l d

	<u>Side</u>
Forord	1
Sammendrag	2
1. Innledning	5
2. Innsamling av materiale og definisjon av bakgrunnsvariable.	6
3. Sammendrag av noen resultater i Sigmund Vangsnes: "Rekrutteringen av artianere og karakterer til examen artium. En undersøkelse av fire artiumskull"	11
4. Sammendrag av resultater angående bakgrunnsfaktorenes betydning for 1946-, 1951- og 1958-artianernes rekruttering til høyere utdanning, slik de framgår av Tove Thagaard Sem's avhandling: "Kjønnsroller og studiemotivering"	13
5. Rekruttering til høyere utdanning og valg av studium	15
6. Faktorer som virker inn på rekruttering til høyere utdanning	18
6.1 Betydningen av artiumslinje for rekrutteringen til høyere utdanning	18
6.2 Betydningen av artiumskarakterer for rekrutteringen til høyere utdanning	19
6.3 Betydningen av sosialgruppe for rekrutteringen til høyere utdanning	23
6.4 Sosialgruppe og valg av studium	27
6.5 Betydningen av urbaniseringsgrad for rekrutteringen til høyere utdanning	30
6.6 Betydningen av hjemstedsregion for rekrutteringen til høyere utdanning	33
Fotnoter	36
Vedlegg. Tabeller og grafiske framstillinger	38

F o r o r d

Denne undersøkelsen er et ledd i utredningsinstituttets arbeid med å analysere rekrutteringen til høyere utdanning og forskning. Den bygger på et materiale om fire artiumskull som beskriver artianernes sosiale og geografiske bakgrunn, alder, kjønn, deres valg av linje og karakter til examen artium.

Disse artianerne er fulgt opp med hensyn til videreutdanning. Denne melding beskriver spesielt 1963-artianernes studievalg, sammenliknet med tre tidligere etterkrigskull.

Undersøkelsen er utført av cand.mag. Anne-Lise Østby, som også har redigert meldingen. Mag.art. Tove Thagaard Sem har vært faglig rådgiver for undersøkelsen.

Oslo, juni 1969

NAVF's utredningsinstitutt

Sigmund Vangsnes

Sammendrag.

Denne melding er et ledd i et forskningsprogram som har til hensikt å analysere faktorer som påvirker rekruttering av artianere og studenter. Meldingen sammenlikner data om studietilbøyeligheten for artiumskullet i 1963 med tilsvarende opplysninger for tre tidligere kull (1946, 1951 og 1958) og behandler bakgrunnsfaktorenes betydning for rekruttering til universitet og høyskoler. Bakgrunnsfaktorene er kjønn, artiumslinje, artiumspoeng, sosialgruppe, hjemstedskommune, urbaniseringsgrad og landsdel. Med studietilbøyelighet menes her den prosentdel av et artiumskull som begynner å studere ved universitet eller høyskoler i Norge eller utlandet.

1. Studietilbøyeligheten endret seg lite fra 1958-kullet til 1963-kullet, studenttilgangen økte fra 50% av artiumskullet i 1958 til 51% i 1963. Studietilbøyeligheten er langt høyere for mannlige enn for kvinnelige artianere - for 1963-kullet var den dobbelt så høy for menn som for kvinner (65% for menn, 32% for kvinner).
2. Studietilbøyeligheten er svært ulik for de forskjellige artiumslinjer. Fra 1963-kullet begynte 63% av artianerne fra reallinjene å studere, mot bare 37% av engelsklinjens artianere.
3. Både for mannlige og kvinnelige artianere er studietilbøyeligheten høyere på reallinjene enn på engelsklinjen. Av kvinnelige realartianere i 1963 begynte 45% å studere, av kvinner på engelsklinjen bare 27%. For menn var studietilbøyeligheten på reallinjene 68%, på engelsklinjen 56%. På begge linjer er det en større del av de mannlige enn de kvinnelige artianere som begynner å studere.
4. Fra 1958 til 1963 økte studietilbøyeligheten for kvinnelige artianere (fra 28% til 32%), men var uforandret for menn. I samme tidsrom økte studietilbøyeligheten blant artianerne fra språklinjene og gikk noe tilbake for reallinjene.
5. Studietilbøyeligheten varierer med artianernes sosiale bakgrunn. Av 1963-kullet begynte 58% av artianerne i gruppen "Overordnede funksjonærer og akademikere" å studere mot bare 42% fra gruppen

"Håndverkere og formenn" og 45% fra gruppen "Arbeidere og fiskere". I tidsrommet 1958-1963 gikk studietilbøyeligheten blant artianerne fra "Arbeidere og fiskere" og "Håndverkere og formenn" tilbake. For gruppen "Overordnede funksjonærer og akademikere" var den uendret i samme tidsrom, og for de andre gruppene økte den litt.

6. Den sosialt skjeve seleksjon ved overgangen fra gymnas til akademiske studier har en langt mindre størrelsesorden enn den skjevhet i rekrutteringen som er oppstått før examen artium. Men den forsterker den seleksjon som alt har funnet sted i gymnaset, slik at studentene får en enda skjevere sosial sammensetning enn det artiumskull de kommer fra.
Av 1963-artianerne var 20% barn av arbeidere og fiskere, av studenter fra det samme kull tilhørte 18% denne sosialgruppen. Sjansen for at barn av overordnede funksjonærer og akademikere skulle begynne på et akademisk studium var i 1963 omlag 10 ganger så stor som at barn av arbeidere og fiskere skulle begynne en slik utdanning.
7. Det har foregått en viss utjevning i tilgangen til universiteter og høyskoler i tidsrommet 1958-1963. Dette er en følge av den utjevning som har foregått i rekrutteringen til gymnaset. Fra 1958 til 1963 økte prosentandelen studenter fra gruppen "Arbeidere og fiskere" fra 15 til 18. Fra gruppen "Overordnede funksjonærer og akademikere" ble prosentandelen blant de nye studentene redusert fra 44 til 39 i samme tidsrom.
8. Studietilbøyelighet varierer lite med urbaniseringsgrad, men byene Oslo, Bergen og Trondheim skiller seg ut med over gjennomsnittlig studietilbøyelighet. I perioden 1946-1963 har studietilbøyeligheten for artianere fra spredtbygde strøk gått tilbake i forhold til gjennomsnittet.
9. Trøndelag og Nord-Norge har hatt en økning i studietilbøyelighet fra 1958 til 1963. De to nevnte landsdeler har også en større andel av studentene i 1963 enn i 1958. Nord-Norge er fremdeles underrepresentert når det gjelder andelen studenter i forhold til befolkningen. Landsdelen har 8% av studentene og 12% av befolkningen. Østlandet er

overrepresentert med 55% av studentene og 49% av befolkningen.

10. Studietilbøyeligheten øker med stigende poengsum. Mens den gjennomsnittlige studietilbøyelighet i 1963 var 51%, var den 63% for artianere med 60 poeng eller bedre og 81% for artianere med 70 poeng eller bedre.
11. Kvinnelige artianere med gode artiumskarakterer begynner langt sjeldnere å studere enn menn på samme karakternivå. For artianere med 60 poeng eller bedre begynte 77% av mennene og 42% av kvinnene å studere, for artianere med 70 poeng eller bedre 90% av mennene og 65% av kvinnene.
12. Fra 1958 til 1963 skjedde en viss økning i andelen med gode artiumskarakterer blant de nye studentene. Av studentene fra 1958-kullet hadde 65% oppnådd 60 poeng eller bedre (M eller S), og av 1963-studentene hadde 69% oppnådd denne poengsum (minst 60 poeng).
13. For mannlige artianere økte studietilbøyeligheten fra 1958 til 1963 bare innenfor poenggruppen 60-69 og gikk ned innen alle andre poenggrupper. For kvinnene økte studietilbøyeligheten i samme tidsrom på alle karakternivåer.
14. De åpne studier har fått en større del av studentene fra 1963-kullet enn fra 1958-kullet. Den sterkeste relative økningen har skjedd innenfor de samfunnsvitenskapelige studier.
15. Studiene medisin og jus og studier i utlandet har overvekt av studenter fra grupper med høy sosio-økonomisk status. Studiene ingeniørfag og realfag har større enn gjennomsnittlig andel av studenter fra grupper med lavere sosio-økonomisk status.
16. De studiene som får størst tilgang er filologi (33% av studentene fra 1963-kullet), realfag (17%) og sivilingeniørfag (10%). Av de mannlige studentene i 1963 begynte 21% på filologi, 19% på realfag og 13% på sivilingeniørfag. Også for kvinner var filologi og realfag de mest vanlige studier (64% begynte på filologi og 11% på realfag).

1. Innledning.

Denne melding er et ledd i et større forskningsprogram som har til hensikt å analysere faktorer som påvirker rekruttering av artianere og studenter. Det grunnleggende arbeid i denne serien var en undersøkelse av Sigmund Vangsnes som ble utgitt i 1967: "Rekrutteringen av artianere og karakterer til examen artium. En undersøkelse av fire artiumskull"¹⁾. De fire kullene er fra 1946, 1951, 1958 og 1963. Meldingen inneholder bl.a. oversikter over artianernes fordeling etter alder, kjønn, hjemsted, sosial bakgrunn og artiumskarakterer.

Noen måneder senere ble den neste undersøkelsen i denne serien offentliggjort. Det var avhandlingen: "Kjønnsroller og studiemotiveving. En undersøkelse av kjønnsforskjeller i rekruttering til høyere utdanning"²⁾, hvor Tove Thagaard Sem tar for seg de studenter som tok examen artium i 1946, 1951 og 1958, og undersøker kjønnsforskjeller i rekruttering til høyere utdanning og studieatferd, både isolert og i sammenheng med studentenes sosiale, geografiske og skolemessige bakgrunn.

Denne rapporten er basert på resultatene fra en oppfølgingsundersøkelse av artianere fra 1963 ved universiteter og høyskoler. Vi har konsentrert oss om bakgrunnsvariablenes betydning for rekruttering til høyere utdanning. Studieatferd blir ikke undersøkt, da mange av studentene fra 1963-kullet ikke har avsluttet studiene. Vi har vært særlig interessert i å sammenligne studentene fra 1963-kullet med studentene fra de tidligere kull i forhold til de forskjellige bakgrunnsvariable.

2. Innsamling av materiale og definisjon av bakgrunnsvariable.

Dette avsnitt er hentet fra Tove Thagaard Sems avhandling (kapittel 4, del 2 og 3), da de samme metoder er brukt. De eneste tilføyelser som er gjort gjelder opplysninger om 1963-kullet.

Innsamling av materiale.

Grunnlaget for å undersøke eventuelle sammenhenger mellom de avhengige og uavhengige variable er en oppfølgingsundersøkelse av studenter fra fire artiumskull: 1946, 1951, 1958 og 1963.

Opplysninger om artianerne var allerede innsamlet i NAVF's utredningsinstitutt da oppfølgingsundersøkelsen tok til. De viktigste kilder for opplysninger om artianerne var skjemaene "Melding til examen artium" (som elevene fyller ut når de melder seg til eksamen) og "Innberetning fra examen artium" (som fylles ut av skolene etter at eksamen er holdt og utfallet kjent). Fra disse skjemaene har vi fått opplysninger om artianernes kjønn, skoleprestasjoner, sosiale og geografiske bakgrunn.

Som artianere i 1946, 1958 og 1963 er regnet personer som har avlagt full examen artium vedkommende år, enten på vanlig måte eller ved utsatt prøve, dessuten personer som har bestått tilleggsprøver på grunnlag av eksamen på lærerskole, handelsgymnas eller examen artium på annen linje. De som har tatt en eksamen i utlandet som tilsvarer examen artium og kandidater fra økonomisk gymnas er ikke medregnet, fordi det ikke var mulig å få tak i de nødvendige bakgrunnsopplysninger om dem.

Oppfølgingsundersøkelsen har gått ut på å oppspore de av artianerne som er registrert ved universiteter og høyskoler i inn- og utland, for derved å kartlegge studietilbøyelighet og studieatferd hos artianerne fra 1946, 1951, 1958 og 1963.

Oppfølgingen av studenter fra de tre første artiumskullene tok til i desember 1965 og varte til april 1966. Oppfølgingen av studenter fra kullet 1963 ble gjennomført våren 1968 og inkluderer alle som hadde begynt å studere innen utgangen av 1967.

Innsamlingen gikk ut på å lete igjennom kartotekene ved de akademiske læresteder for å finne antall artianere som hadde begynt å studere, og hvem som hadde fullført sitt studium.

Følgende registre ble benyttet:

- a) For studentene ved universitetene i Oslo og Bergen benyttet vi hovedkartotekene ved de respektive universiteter. Der fikk vi opplysninger om år og semester for påbegynt studium og år, semester og karakter for forberedende prøver.
- b) For studenter ved Norges Handelshøyskole, Norges landbrukshøgskole, Norges lærerhøgskole, Norges tekniske høgskole, Norges veterinærhøgskole, Arkitekthøgskolen i Oslo og Menighetsfakultetet i Oslo benyttet vi kartotekene ved hver skole. Her fikk vi opplysninger om innskrivningsår og -semester.
- c) For studenter som har studert ved utenlandske læresteder benyttet vi:
- søknadsskjemaer til Norges Bank om valuta for å studere i utlandet og søknadsskjemaer om studielån i Statens lånekasse for studerende ungdom. Disse skjemaene ga oss opplysninger om valg av studium, lærested og år og semester for påbegynt studium.

Det er mulig at vi under oppfølgingen ikke har fått med alle kvinnelige studenter som har giftet seg før eller i løpet av studietiden. Det viste seg at pikenavnet for kvinner som har skiftet navn ikke alltid er registrert i universitetskartotekene. Endel av de kvinner som har skiftet navn klarte vi å identifisere ved hjelp av fødselsdato og fornavn, men det er meget mulig at vi ikke har fått med alle. Imidlertid regner vi med at denne feilen er såvidt liten at vi ikke behøver å ta hensyn til den i tolkningen av resultatene.

Definisjon av avhengige og uavhengige variable.

Vårt observasjonsmateriale er altså artianere fra 1946, 1951, 1958 og 1963. Datainnsamlingen har gitt oss kjennskap til artianernes kjønn, skoleprestasjoner, sosiale og geografiske bakgrunn og deres studietilbøyelighet. Vi vil i det følgende definere disse variable i forhold til de opplysningene som akademikerkartotekene og artiumsskjemaene har gitt oss:

(1) Kjønn.

Som kriterium på kjønn har vi benyttet artianernes fornavn og inndelt artianerne i gruppen mann/kvinne ettersom de har fornavn som tradisjonelt er ansett for å være mannsnavn/kvinnenavn.

(2) Skolemessig bakgrunn.

Vi har tatt i betraktning to skolemessige bakgrunnsfaktorer:

a. Artiumsresultater, uttrykt ved poengsum til examen artium.

b. Artiumslinje. Artiumslinjene er inndelt i følgende tre grupper:

- Real- og naturfaglinje
- Engelsk og norrøn linje
- Latin- og gresklinje.

(3) Sosial bakgrunn.

Som grunnlag for sosial bakgrunn har vi benyttet opplysninger om hovedforsørgers stilling. Stillingene er inndelt i følgende 6 grupper:

- Overordnede funksjonærer, akademikere, selvstendige i immaterielt erverv.
- Selvstendige i industri, handel, skipsfart, finansvesen osv.
- Selvstendige i jord- og skogbruk.
- Underordnede funksjonærer.
- Håndverkere og formenn.
- Arbeidere og fiskere.

Vi hadde bare artianernes beskrivelse av hovedforsørgers yrke å holde oss til for inndelingen i sosiale grupper. Og det viste seg at opplysningene oftere gjaldt hovedforsørgers yrkesområde enn deres sosiale status. (F.eks. betegner gruppen "Selvstendige i jordbruk" storbønder såvel som småbrukere). På grunn av denne svakhet i grunnmaterialet, har vi ikke kunnet komme fram til en mer tilfredsstillende inndeling i sosialgrupper. Det kan i mange tilfelle være slik at den sosiale avstanden mellom yrkene innen en gruppe er større enn den sosiale avstanden mellom yrkesgruppene.

(4) Geografisk bakgrunn.

Som kriterium på geografisk bakgrunn har vi benyttet hovedforsørgerens bosted i artiumsåret. Hjemsted er inndelt i grupper etter:

a. Urbaniseringsgrad:

- By.
- Forstad (over 50% sysselsatt i nærmeste by).
- Tettbygde strøk.
- Spredtbygde strøk.

b. Landsdel:

- Østlandet (Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold, Telemark).
- Agderfylkene (Aust- og Vest-Agder).
- Vestlandet (Rogaland, Hordaland, Bergen, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal).
- Trøndelag (Sør- og Nord-Trøndelag).
- Nord-Norge (Nordland, Troms og Finnmark).

(5) Studietilbøyelighet.

Definisjon av studietilbøyelighet er i denne avhandlingen begrenset til rekrutteringen (fra de fire artiumskullene) til universiteter og høyskoler i inn- og utland. Rekrutteringen er definert forskjellig for:

a. Lukkede studier i Norge:

Rekrutteringen utgjøres her av de artianerne som er opptatt og registrert som studenter ved de lukkede universitetsstudier (medisin, odontologi og farmasi), ved høyskolene (Norges Handelshøyskole, Norges landbrukshøgskole, Norges tekniske høgskole og Norges veterinærhøgskole) og ved Arkitekthøgskolen i Oslo.

b. Åpne studier i Norge:

Rekrutteringen til de åpne studier (aktuarfag, etnografi, filologi, jus, pedagogikk, psykologi, realfag, sosialøkonomi, sosiologi, statsvitenskap og teologi) er i denne undersøkelsen begrenset til de artianerne som har vært oppe til forberedende prøve i filosofi (eventuelt med stryk-karakter). Vi lot år og semester for betalt semesteravgift første gang utgjøre tidspunktet for påbegynt studium, men vi syntes ikke at betalt semesteravgift alene kunne være et tilstrekkelig kriterium på rekruttering til de åpne studier.

c. Norske studenter i utlandet:

Rekrutteringen er her definert ved to kriterier. For det første har vi som rekrutter ansett de artianere som søkte Norges Bank om valuta for å studere i utlandet. Dessverre har Norges Bank bare oppbevart valutapapirer for de som har søkt etter 1958, hvilket vil si at vi ifølge dette kriteriet sannsynligvis har fått med den totale studietilbøyeligheten for 1958-artianerne, men færre av 1951-kullet, og meget få av de artianerne fra 1946 som har begynt å studere i utlandet.

Det annet kriterium på rekrutteringen til studier i utlandet er innvilgning av studielån i Statens lånekasse for studerende ungdom. Imidlertid utgjorde låntakerne ikke mer enn 30-40% av den totale studentmasse (skjønt låneprosenten var noe større for norske studenter i utlandet) i de første årene etter at Lånekassen ble opprettet i 1947. Riktignok har låneprosenten steget etterhvert, men vi har heller ikke ved hjelp av dette kriteriet kunnet få nøyaktige opplysninger om rekrutteringen til studier i utlandet fra artiumskullene 1951 og 1946. For 1963-kullet er kriteriet på rekruttering til studier i utlandet søknad om lån/stipend i Statens lånekasse for studerende ungdom.

3. Sammendrag av noen resultater i Sigmund Vangsnes:
"Rekrutteringen av artianere og karakterer til examen artium.
En undersøkelse av fire artiumskull".

Vi vil gjengi noen av de resultatene i Vangsnes' artianerundersøkelse som danner bakgrunnen for de undersøkelser som er gjort angående 1963-kulllets studietilbøyelighet³⁾:

Etter en stillstandsperiode på 12 år begynte artianerfrekvensen^{*)} å stige i 1961¹⁾. Den økte fra 12% i 1960 til 17% i 1965. Kvinnenes andel av artianerne har økt fra 40% av artiumskullet i 1945 til 43% av kullet i 1965.

I 1965 valgte 1/4 av pikene real- eller naturfaglinjen. 70% av guttene valgte disse linjer.

Real- og naturfaglinjen hadde til sammen 51% av artianerne.

Artianernes geografiske fordeling har endret seg lite etter krigen. I 1946 kom 43,5% av artianerne fra de fem fylkene rundt Oslofjorden og 6,5% fra Nord-Norge. I 1963 var de tilsvarende prosenttall 42,3 og 7,8. Selv om det har funnet sted en viss geografisk utjamning av artianertilgangen etter krigen, var artianerfrekvensen i 1963 fortsatt over dobbelt så høy i det sentrale Østlands-området som i Nord-Norge. Selv under den veldige øking i artianertallet som har funnet sted etter 1960, ser det ikke ut til at artianernes geografiske fordeling har endret seg særlig mye.

Tidsrommet fra slutten av 1940-årene og fram til omkring 1960 var preget av stagnasjon i artianertallet og av forholdsvis små endringer i artianernes sosiale sammensetning. Etter 1958 har det derimot foregått både en tallmessig ekspansjon og en utvidelse av den sosiale basis for rekrutteringen.

I 1963 kom 18,5% av artianerne fra arbeiderhjem, mot 13-14% i 1950-årene. Fra 1958 til 1963 økte artianerfrekvensen innen alle sosialgrupper, men prosentvis langt sterkere for gruppene arbeidere, formenn og håndverkere enn for andre grupper.

*) Artianerfrekvens: Artianere i prosent av årsklassen 19½ år.

Til tross for den utjevning i rekrutteringen som har funnet sted de aller siste årene, er det likevel fortsatt stor forskjell i søkning til gymnaset fra ulike sosialgrupper. I gruppen "Overordnede funksjonærer og akademikere" fikk i 1963 over halvparten av barna examen artium, blant "Arbeidere og formenn" mindre enn 10%.

Det ser ut til å være en nøye sammenheng mellom den økonomiske og sosiale struktur i en landsdel og søkningen til gymnaset. De geografiske forskjeller i artianerfrekvens ser i stor grad ut til å kunne tilbakeføres til forskjeller i de ulike landsdelers yrkesstruktur. De geografiske forskjeller i rekrutteringen blir meget små om vi betrakter hver sosialgruppe for seg. Artianerfrekvensen for barn av arbeidere og formenn var i 1963 omtrent den samme over hele landet - 7-8%. For underordnede funksjonærer varierte den fra 27% på Østlandet til knapt 23% i Nord-Norge og på Vestlandet. For de andre gruppene var variasjonen større, noe som delvis kan ha sammenheng med at disse gruppene er mindre homogene med hensyn til yrke og økonomisk bakgrunn.

Både på real- og engelsklinjen hadde de to kjønn omtrent samme andel av de gode karakterene i 1963. Men engelsklinjen har et atskillig svakere karakternivå enn reallinjen. På reallinjen hadde 65% av artianerne M eller S i 1963, på engelsklinjen bare 51%.

Prosentandelen med gode karakterer er atskillig høyere i de fleste fylker på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge enn på Øst- og Sørlandet. Karakternivået er jevnt over høyere i "utkant"-fylker, hvor en liten del av ungdommen tar examen artium, enn i de sentrale fylker hvor forholdsvis mange tar denne eksamen. Det er også visse ulikheter i karakternivå for artianere fra ulike sosialgrupper.

4. Sammendrag av resultater angående bakgrunnsfaktorenes betydning for 1946-, 1951-, og 1958-artianernes rekruttering til høyere utdanning, slik de framgår av Tove Thagaard Sems avhandling: "Kjønnsroller og studiemotivering⁴)".

Rekrutteringen til høyere utdanning har økt i løpet av undersøkelsesperioden 1946-1958. Studentene utgjorde 50% av artianerne i 1958 mot bare 34% i 1946. Særlig var økningen stor innen de åpne studier, mens det har skjedd en relativ tilbakegang i rekrutteringen til lukkede studier etter 1951.

Bare ca. 1/5 av studentene i utvalget var kvinner, men andelen kvinnelige studenter økte i løpet av undersøkelsesperioden.

Reallinjen hadde både den største andel av studentene (2/3) og den største studietilbøyelighet. I løpet av perioden 1946-1951 økte andelen studenter fra reallinjen, mens andelen fra engelsklinjen (inklusive norrønlinjen) gikk tilbake. I løpet av perioden 1951-1958 var det ingen endring i studentenes fordeling etter linjer.

Studietilbøyeligheten var størst på reallinjene for begge kjønn, men da forholdsvis få piker velger reallinjene, utgjorde disse bare vel 30% av de kvinnelige studentene.

Studietilbøyeligheten økte med stigende artiumspoeng, og dette gjaldt særlig for kvinner. 2/3 av studentene i materialet hadde M og S til examen artium, mens bare 50% av artiumskullene hadde disse karakterer.

Over halvparten av studentene kom fra funksjonærgruppene. Studietilbøyeligheten var i alle tre årene størst innen gruppen "Overordnede funksjonærer og akademikere". Studietilbøyeligheten økte innen alle sosialgrupper, men økingen var størst innen gruppene "Arbeidere og fiskere" samt "Håndverkere og formenn".

Det var før examen artium at den sosiale seleksjon hovedsakelig fant sted, da variasjonen i studietilbøyelighet mellom artianere fra de ulike sosialgrupper ikke var særlig stor.

Kvinnelige studenter var mer snevert sosialt rekruttert enn mannlige. Andelen kvinnelige artianere som begynte å studere var større enn gjennomsnittet for kvinner for dem som kom fra sosialgruppen overordnede funksjonærer og akademikere, mens den var under gjennomsnittet for

sosialgruppene arbeidere og fiskere og selvstendige i jord- og skogbruk.

Rekruttering til høyere utdanning var høyere i tettbygde enn i spredtbygde strøk. 2/3 av studentene i utvalget kom fra byer og forsteder, litt under 1/3 fra spredtbygde strøk og ca. 7% fra tettbygde strøk.

I 1950 bodde 40% av befolkningen i byer og forsteder, 12% i tettbygde strøk og 48% i spredtbygde strøk.

Studietilbøyeligheten varierte imidlertid lite med urbaniseringsgrad; følgelig var det før examen artium at seleksjon etter boligtetthet hadde avgjørende betydning.

Sosial bakgrunn hadde større betydning for studietilbøyeligheten enn hjemstedskommunens urbaniseringsgrad. Det var en tendens til at studietilbøyeligheten var større for artianere fra landet enn byene innen gruppene selvstendige i jord- og skogbruk, underordnede funksjonærer, samt arbeidere og fiskere.

Kvinnelige artianere fra byer hadde en noe høyere studietilbøyelighet enn kvinnelige artianere fra landet. Dette skyldes bl.a. at kvinnelige artianere fra sosialgruppene overordnede funksjonærer og akademikere og selvstendige i industri og handel har høyere studietilbøyelighet i byene enn på landet.

Landsdel hadde en selektiv virkning på rekruttering til høyere utdanning, Østlandet er overrepresentert og Nord-Norge er underrepresentert. Da studietilbøyeligheten varierer lite med hjemstedsregion, er det før examen artium den regionale seleksjon har avgjørende betydning.

Det er sannsynlig at den regionale skjevhet i studentsammensetningen mer skyldes ulikheter i sosial struktur og urbaniseringsgrad enn i regionale variasjoner i utdanningstradisjoner.

En meget større andel av de kvinnelige enn av de mannlige studenter kommer fra Østlandet. Dette har sammenheng med at sosialgrupper som erfaringsmessig har en mer egalitær innstilling til gutters og pikers utdanning er sterkere representert på Østlandet enn i andre landsdeler.

5. Rekruttering til høyere utdanning og valg av studium.

Tabell 1a. Studenter^{*)} i prosent av artiumskullene.

University students^{)} as a percentage of the Gymnas graduate classes.*

	1946	1951	1958	1963
Studenter <i>University students</i>	34	38	50	51 ^{**)}
Ikke studenter <i>Not students</i>	66	62	50	49
Artianere <i>Gymnas graduates</i>	100	100	100	100
Totalt antall artianere <i>Total number of Gymnas graduates</i>	5090	3888	4974	8802

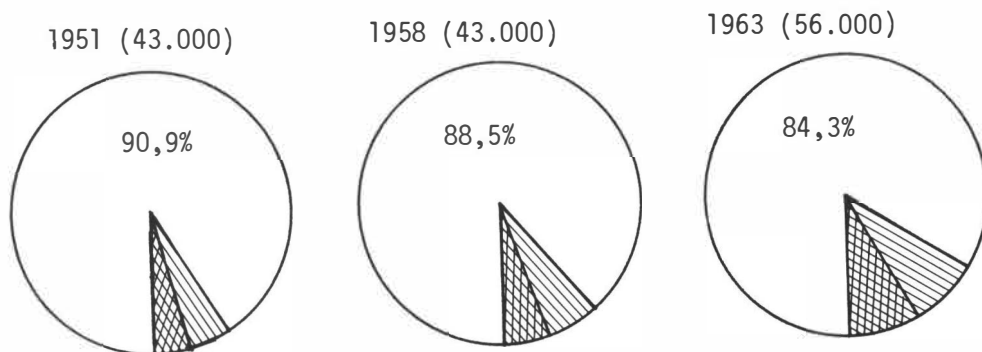
Vi ser av tabellen at den sterke økningen i studietilbøyelighet⁵⁾ som fant sted mellom 1951 og 1958 ikke har fortsatt i perioden 1958-1963^{**)}. 50% av 1958-kullet begynte å studere og 51% av 1963-kullet. Artiumskullet i 1963 var imidlertid en god del større enn i 1958, så tallet på studenter fra 1963-kullet er 4464 mot 2467 fra 1958-kullet. (Tab. 1b).

For de kvinnelige artianere økte imidlertid studietilbøyeligheten fra 28% i 1958 til 32% i 1963⁶⁾. Andelen kvinnelige studenter har økt jevnt fra 1946, da den var 17% av studentene, til 1963 da den var 28% av studentene⁷⁾.

^{*)} Betegnelsen studenter betyr i denne meldingen studenter som tilhører de spesielle artiumskull vi har undersøkt: 1946-, 1951-, 1958- og 1963-kullet.
The term university students is used in this report to denote the students in higher education who belong to either of the four classes of Gymnas graduates which have been investigated: The 1946-, 1951-, 1958- and 1963-class.

^{**)} En del studenter begynner å studere mer enn 4 år etter de har tatt examen artium. Studietilbøyeligheten for 1963-artianerne vil derfor komme til å ligge noe høyere enn 51%.
Some students begin studying more than four years after passing examen artium. Study propensity for the 1963-class therefore will be somewhat higher than 51%.

Figur 1.

Figur 1 gir et bilde av forholdet mellom årskull (19½-åringer) - artiumskull - studenter for årene 1951, 1958 og 1963. Tallene for årskull (i parentes bak årstallet på figuren) er tatt fra Vangsnes' undersøkelse "Rekrutteringen av artianere og karakterer til examen artium. En undersøkelse av fire artiumskull"⁸).

Hele sirkelen utgjør årskullet, den skraverte sektor viser andelen artianere, og den dobbeltskraverte sektor viser andelen studenter. Tabell til Figur 1 står på side 60 i vedlegget.

Tabell 1b. Studentene fordelt på åpne studier, lukkede studier og studier i utlandet. Prosentar.
University students tabulated according to "open" studies, "closed" studies and those studying abroad. Percentages.

	1946	1951	1958	1963
Åpne studier. "Open" studies	66	47	57	65
Lukkede studier. "Closed" studies	24	37	27	21
Utlandet. Abroad	10	16	16	14
Alle studenter <i>Total percentage of students</i>	100	100	100	100
Totalt antall <i>Total number of students</i>	1749	1484	2467	4464

Tendensen til tilbakegang i rekrutteringen til de lukkede studier mellom 1951 og 1958 fortsetter i perioden 1958-1963. Dette skyldes at disse studier ikke har utvidet kapasiteten i takt med den økte studenttilgang. Fra 1958 til 1963 har det også vært en liten tilbakegang i rekrutteringen til studier i utlandet; dette kan ha sammenheng med at flere utenlandske læresteder har innskrenket opptaket av norske studenter i løpet av de senere år.

Av Tabell 2b i vedlegget ser vi at den gruppe som består av samfunnsfagene⁹⁾ sosiologi, statsvitenskap og etnografi har hatt den relativt sterkeste økning i rekrutteringen. 1,3% av studentene fra 1958-kullet studerte disse samfunnsfagene mot 5,5% av studentene fra 1963-kullet. Årsaken kan være at både innstillingen til disse studier og studiet selv, har forandret seg nokså meget i løpet av de senere år.

Andelen studenter som studerer filologi har også økt noe: 27,6% av studentene fra 1958-kullet studerte filologi mot 33,1% av 1963-kullet.

Andelen studenter som studerer jus og sosialøkonomi har ikke endret seg fra 1958 til 1963, og andelen som studerer realfag, inklusive aktuarer, har bare endret seg fra 16,9% for 1958-kullet til 17,1% for 1963-kullet.

6. Faktorer som virker inn på rekruttering til høyere utdanning.
- 6.1 Betydningen av artiumslinje for rekrutteringen til høyere utdanning.

Tabell 2a. Studietilbøyelighet for artianere fra de ulike artiumslinjer.

Study propensity for Gymnas graduates from the different courses of study in the Gymnas.

Artiumslinje <i>Course of study in the Gymnas</i>	1946	1951	1958	1963
Reallinjene. <i>Science courses</i>	45	52	65	63
Engelsklinjen (inkl. norrønlinjen) <i>Modern language courses</i>	25	25	34	37
Klassiske språklinjer <i>Classical language courses</i>	29	48	53	59
I alt. <i>Total</i>	34	38	50	51

Vi ser av tabellen ovenfor at studietilbøyeligheten for artianere fra de språklige linjene økte en del i perioden 1958-1963, mens den for reallinjene gikk noe tilbake. Det er imidlertid fremdeles størst studietilbøyelighet for artianere fra reallinjene og minst for engelsklinjen.

Tabell 2b. Studentene fordelt etter artiumslinje. Prosentar.

University students tabulated according to course of study at the Gymnas. Percentages.

Artiumslinje <i>Course of study in the Gymnas</i>	1946	1951	1958	1963
Reallinjene. <i>Science courses</i>	59	65	65	62
Engelsklinjen (inkl. norrønlinjen) <i>Modern language courses</i>	39	33	32	34
Klassiske språklinjer <i>Classical language courses</i>	2	2	3	4
I alt. <i>Total</i>	100	100	100	100
Totalt antall. <i>Total number</i>	1749	1484	2467	4464

Forandringen fra 1958 til 1963 i studietilbøyelighet gjenspeiles i studentenes fordeling på artiumslinje¹⁰⁾. Andelen studenter fra språklinjene har økt noe for 1963-kullet i forhold til 1951- og 1958-kullene, mens andelen fra reallinjene har gått tilsvarende ned. Sammenlignet med 1946-kullet er imidlertid andelen studenter fra engelsklinjen mindre i 1963, mens andelen studenter fra reallinjene og de klassiske språklinjene er større i 1963 enn i 1946.

Den forandringen i studietilbøyelighet vi har observert innen reallinjene er ikke stor, men likevel verdt å legge merke til. Kan en studietilbøyelighet på 65% være reallinjenes metningspunkt? Eller kan lukningen av realstudiet ved Universitetet i Oslo i 1963 ha noe å si? Det kan også tenkes at andre utdanningstilbud har fristet realistene fra 1963-kullet mer enn de fra de tidligere kullene.

Det går fram av Tabell 3b i vedlegget at tilbakegangen i andelen studenter fra reallinjene i perioden 1958-1963 bare gjelder for menn, mens økningen i andelen studenter fra de klassiske språklinjene bare gjelder for kvinner.

6.2 Betydningen av artiumskarakterer for rekruttering til høyere utdanning.

Tabell 3a. Studietilbøyelighet for artianere i de ulike artiumspoenggrupper.
Study propensity for Gymnas graduates tabulated according to the number of points obtained in examen artium.

Artiumspoeng <i>Number of points</i>	1946	1951	1958	1963
70 poeng eller mer. <i>70 points or more</i>	65	79	82	81
60-69 poeng. <i>60-69 points</i>	41	43	53	56
50-59 poeng. <i>50-59 points</i>	25	25	40	38
49 poeng eller mindre. <i>49 points or less</i>	16	18	32	29
I alt. <i>Total</i>	34	38	50	51

Vi ser av tabellen ovenfor at det ikke har vært store forandringer i studietilbøyelighet for artianerne i de forskjellige poenggrupper fra 1958 til 1963. Denne perioden skiller seg likevel noe ut ved at studietilbøyeligheten bare har økt for artianere i poenggruppen 60-69, mens det har vært en liten nedgang i studietilbøyelighet for artianere i de andre poenggrupper. For artianere med 70 poeng eller mer til eksamen har studietilbøyeligheten vært noenlunde stabil siden 1951, så selv om denne gruppen kan velge ganske fritt blant både lukkede og åpne studier, er det 1/5 av den som ikke går til universitet og høyskoler. Det fremgår imidlertid av Tabell 4b i vedlegget at det er flest kvinnelige artianere blant dem som ikke går videre til universitet og høyskoler, og som har 70 poeng eller mer. I samme tabell er det også interessant å legge merke til at studietilbøyeligheten for kvinner med 70 poeng eller mer til examen artium har øket fra 59% i 1958 til 65% i 1963, mens den for menn har gått tilbake fra 92% til 90% i samme periode.

Tabell 3b. Studentene fordelt etter artiumspoenggrupper.
University students tabulated according to the number of points obtained in examen artium.

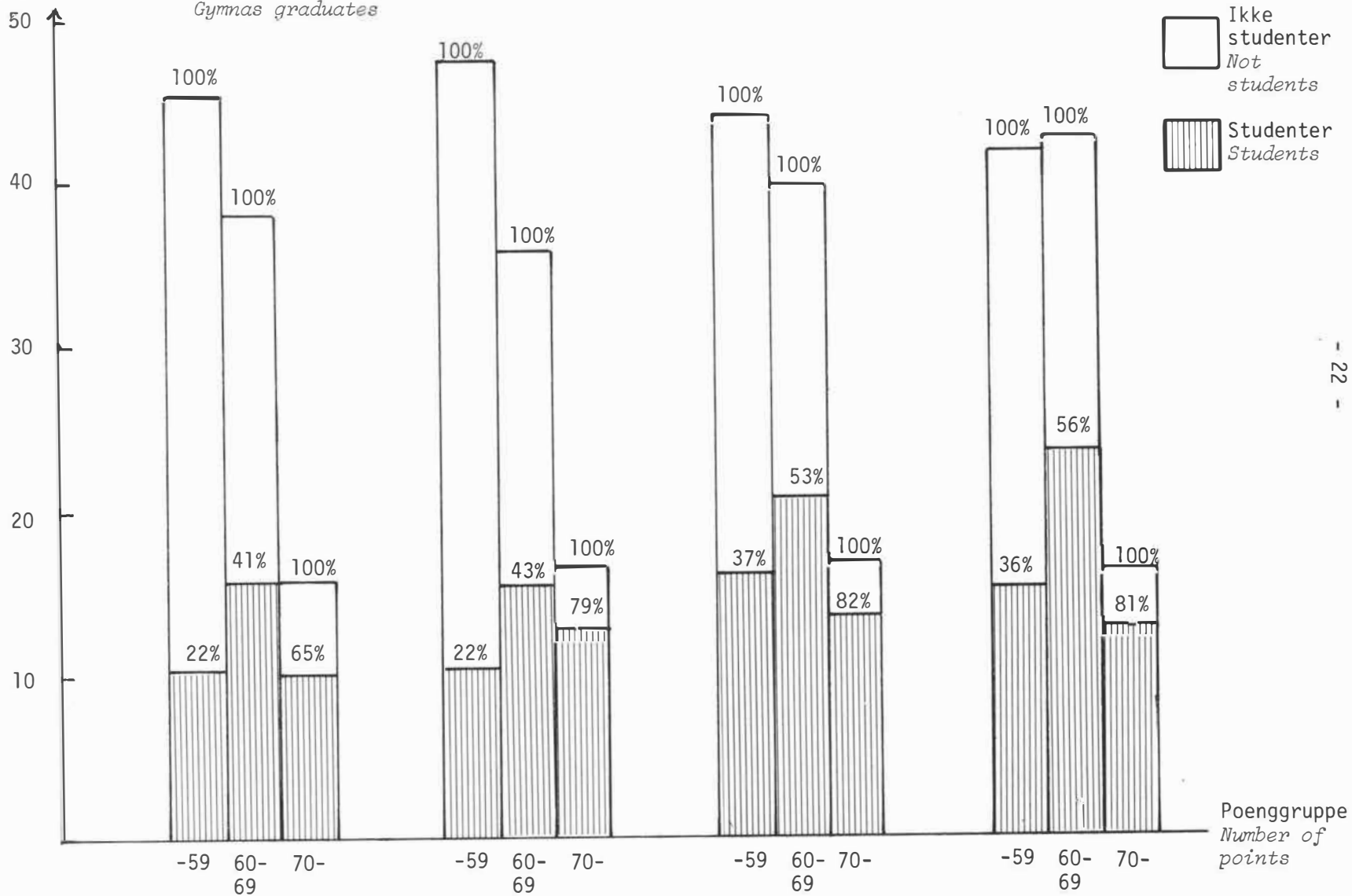
Artiumspoeng <i>Number of points</i>	1946	1951	1958	1963
70 poeng eller mer <i>70 points or more</i>	26	31	25	24
60-69 poeng. <i>60-69 points</i>	40	39	40	45
50-59 poeng. <i>50-59 points</i>	21	19	25	24
49 poeng eller mindre. <i>49 points or less</i>	9	9	9	7
Uoppgitt <i>Unknown</i>	4	2	1	0
I alt. <i>Total</i>	100	100	100	100
Antall i alt. <i>Total number</i>	1749	1484	2467	4464

Vi ser av Tabell 3b at det har vært visse endringer fra 1958 til 1963 når det gjelder studentenes fordeling på poenggrupper¹¹⁾. Den prosentandel av studentene som hadde 60 poeng eller mer har steget fra 65 til 69 i tidsrommet. Dette skyldes økning av andelen i intervallet 60-69 poeng. I alle de andre poenggruppene har andelen hatt en viss

tilbakegang. Dette skyldes imidlertid ikke bare forandringen i artianernes studietilbøyelighet, men også en liten forandring i hele artianerkulletts fordeling på poenggrupper.

Figur 2. Artianere og studenter fordelt etter artiumspoenggruppe.
 Gymnas graduates and university students tabulated according to
 number of points obtained in Examen Artium.

Prosent av artianere - Percentage of
 Gymnas graduates

Figur 2 viser de fire artianerkullenes fordeling på poenggrupper, samt studietilbøyelighet for artianere innen de forskjellige poenggrupper. For 1963-kullet er det tydelig at det har vært en økning både av artianere i poenggruppen 60-69 og i disse artianernes studietilbøyelighet.

6.3 Betydningen av sosialgruppe for rekrutteringen til høyere utdanning.

Tabell 4a. Studietilbøyelighet for artianere fra ulike sosialgrupper. Prosentvis stigning i studietilbøyelighet.

Study propensity for Gymnas graduates from the various socio-economic groups. Increase in study propensity.

Sosialgruppe <i>Socio-economic group</i>	Studietilbøyelighet <i>Study propensity</i>				Prosentvis stigning <i>Percentage increase</i>			
	1946	1951	1958	1963	1946- 1951	1951- 1958	1958- 1963	1946- 1963
Overordnede funksjonærer og akademikere <i>Professional and managerial</i>	39	44	58	58	13	32	0	49
Selvst. i industri, handel etc. <i>Selfemployed in industry, commerce etc.</i>	27	31	40	46	15	29	15	70
Selvst. i jord- og skogbruk <i>Selfemployed in agriculture and forestry</i>	37	39	42	47	5	8	12	27
Underordnede funksjonærer <i>Subordinate employees</i>	33	39	46	53	18	18	15	61
Håndverkere og formenn <i>Craftsmen and foremen</i>	30	29	48	42	÷ 3	66	÷13	40
Arbeidere og fiskere <i>Manual workers and fishermen</i>	33	32	47	45	÷ 3	47	÷ 4	36
I alt. <i>Total</i>	34	38	50	51	12	32	2	50

Vi ser av Tabell 4a at studietilbøyeligheten har endret seg i tidsrommet 1958-1963 innen alle sosialgrupper unntatt innen gruppen "Overordnede funksjonærer og akademikere". Artianerne fra denne gruppen har likevel størst studietilbøyelighet både innen 1963-kullet og innen de tre tidligere kullene. For artianerne innen sosialgruppene "Håndverkere og formenn" og "Arbeidere og fiskere" har studietilbøyeligheten gått noe tilbake, mest innen gruppen "Håndverkere og formenn", hvor 48% av kullet begynte å studere i 1958 og bare 42% i 1963. Dette er noe uventet da man kunne tenke seg den sosiale utjevning i studietilbøyelighet for de forskjellige sosialgrupper som man iakttok i perioden 1951-1958 ville fortsette i de senere kull¹²⁾. Studietilbøyeligheten for artianere innen sosialgruppene "Selvstendige i industri og handel", "Selvstendige i jord- og skogbruk" og "Underordnede funksjonærer" har økt fra 1958 til 1963. Disse artianerne hadde lavest studietilbøyelighet i 1958, men den ligger nå noe over studietilbøyeligheten for "Håndverkere og formenn" og "Arbeidere og fiskere".

I tabellen over prosentvis stigning i studietilbøyelighet er det interessant å se den store forskjellen det er mellom periodene 1951-1958 og 1958-1963. De tre sosialgruppene som hadde sterkest økning fra 1951 til 1958 hadde tilbakegang eller stagnasjon fra 1958 til 1963. Innen gruppene "Selvstendige i industri og handel", "Selvstendige i jord- og skogbruk" og "Underordnede funksjonærer" fortsetter den jevne stigningen. Ser vi på hele perioden 1946-1963 skiller de tre sosialgruppene "Overordnede funksjonærer og akademikere", "Underordnede funksjonærer" og "Selvstendige i industri og handel" seg ut med en prosentvis stigning på 49-70%, mens gruppene "Selvstendige i jord- og skogbruk", "Håndverkere og formenn" og "Arbeidere og fiskere" bare hadde en stigning på 27-40%; gjennomsnittet er 50%.

Sammenligner vi studietilbøyelighet med artianerfrekvens for de fire kullene¹³⁾, finner vi kanskje noe av svaret på at studietilbøyeligheten har gått noe tilbake innen gruppene håndverkere/formenn og arbeidere/fiskere fra 1958 til 1963.

Vi siterer avsnitt fra Vangsnes' undersøkelse av de fire artiums-kullene¹⁴):

"Alt i alt har det foregått en viss sosial utjevning i rekrutteringen av artianere innenfor tidsrommet 1951-1963, og denne utjevning har i hovedsaken foregått etter 1958. Fra 1951 til 1958 var tendensen til dels den motsatte, tidsrommet var preget av en moderat økning i gjennomsnittlig artianerfrekvens, men med over middels økning for selvstendige i industri, handel etc. og noe under middels økning for arbeidere og formenn.

Fra 1958 til 1963 økte artianerfrekvensen i alle sosialgrupper, men mest for arbeidere og formenn (fra 4,3 til 7,6) og håndverkere (fra 12,8 til 21,7). Disse gruppene har etter 1958 hatt en relativ økning i artianerfrekvens som er nesten dobbelt så stor som den gjennomsnittlige (som er fra 11,3 til 15,6)".

(Vi gjør oppmerksom på at vi bruker noe forskjellig inndeling i sosialgrupper).

Vi ser altså at den sosiale utjevning i artianernes rekruttering ikke foregikk i perioden 1951-1958, men studietilbøyeligheten økte sterkt i denne perioden for artianere innen gruppene håndverkere/formenn og arbeidere/fiskere. Da det var en tendens til lavere artianerfrekvens blant disse sosialgrupper, kan man tenke seg at de som likevel tok examen artium også var motiverte for videregående studier.

Den sterke økningen i artianerfrekvensen fra 1958 til 1963 i sosialgruppene håndverkere/formenn og arbeidere/fiskere kan skyldes den generelle velstandsøkning sammen med et endret syn på examen artium som en allmennutdanning, og ikke utelukkende for dem som har tenkt seg videre til universiteter og høyskoler. Det stigende krav om utdanning og skolegang kan spille inn. Dette kan være noen av grunnene til at studietilbøyeligheten innen de to foran nevnte sosialgrupper ikke har økt i takt med artianerfrekvensen. En annen faktor som kan ha betydning er at søkningen til mange andre skoleslag er så stor at det er en fordel å ha examen artium for å komme inn, for eksempel ved mange av yrkesskolene.

Også her kan det pekes på en liten kjønnsforskjell. Det er kun for de mannlige artianere i sosialgruppene håndverkere/formenn og arbeidere/fiskere at studietilbøyeligheten har gått tilbake fra 1958 til 1963¹⁵). For kvinnene har studietilbøyeligheten økt fra

20% til 22% av artianerne i gruppen arbeidere/fiskere og holdt seg på 24% for håndverkere/formenn.

Tabell 4b. Studentene fordelt etter sosialgrupper. Prosentar.
University students tabulated according to socio-economic groups. Percentages.

Sosialgruppe <i>Socio-economic group</i>	1946	1951	1958	1963
Overordnede funksjonærer og akademikere <i>Professional and managerial</i>	34	38	44	39
Selvstendige i industri, handel etc. <i>Selfemployed in industry, commerce etc.</i>	7	7	6	7
Selvstendige i jord- og skogbruk <i>Selfemployed in agriculture and forestry</i>	13	14	10	9
Underordnede funksjonærer <i>Subordinate employees</i>	21	21	16	15
Håndverkere og formenn <i>Craftsmen and foremen</i>	8	6	8	9
Arbeidere og fiskere <i>Manual workers and fishermen</i>	15	12	15	18
Uoppgitt <i>Unknown</i>	2	2	1	3
I alt. <i>Total</i>	100	100	100	100
Antall i alt. <i>Total number</i>	1749	1484	2467	4464

Tabell 4b viser at til tross for nedgang i studietilbøyelighet for gruppene håndverkere/formenn og arbeidere/fiskere, har andelen studenter fra disse grupper økt noe fra 1958 til 1963¹⁶⁾. Grunnen er den tidligere nevnte stigning i artianerfrekvens. Forskjellen er størst for arbeidere/fiskere, som i 1958 hadde 15% av studentene og i 1963 18%. For de andre sosialgruppene har det vært liten endring i andel studenter i denne perioden unntatt for overordnede funksjonærer og akademikere, som hadde 44% av studentene i 1958 og 39% i 1963. Dette må sies å være en utjevning, men for å få et lite inntrykk av at det fremdeles er en skjev sosial rekruttering til høyere utdanning, vil vi nevne Vangsnes's tall for de to sosialgruppers andel av den mannlige

Tabell 5a viser hvordan studenter (med examen artium i 1963) fra ulike sosialgrupper fordeler seg på studier. Betydning av høy sosio-økonomisk status er særlig tydelig for rekruttering til jus, medisin og studier i utlandet. Studenter fra gruppene overordnede funksjonærer og akademikere, samt selvstendige i handel og industri, er overrepresentert i forhold til gjennomsnittet innen jus og studier i utlandet. Medisin har også overvekt av studenter fra gruppen overordnede funksjonærer og akademikere. Av studentene fra gruppen overordnede funksjonærer og akademikere studerer 5,3% medisin, 7,5% jus og 17,4% i utlandet, og av studentene fra gruppen arbeidere og fiskere studerer 2,3% medisin, 3,8% jus og 9,7% i utlandet.

Medisinstudiet er lukket og krever høy poengsum til examen artium. Ifølge Vangsnes' undersøkelse¹⁸⁾ har ikke artianere fra de høyere sosiale lag bedre artiumsresultater enn resten av kullet, så forskjellen skyldes antakelig de ulike sosialgruppers syn på og innstilling til medisinstudiet. Forskjell i innstilling kan også være årsaken til at artianere fra de høyere sosialgrupper foretrekker jus. Kanskje har det betydning at de stillinger som de medisinske og juridiske studier fører til tradisjonelt har hatt særlig høy prestisje blant de akademiske yrker.

Når det gjelder studenter i utlandet regner vi med at det stort sett er studenter som ikke ville komme inn ved de tilsvarende lukkede studier i Norge og som samtidig har økonomisk grunnlag for et utenlandsstudium, som hovedsakelig utgjør denne gruppen. Det er da naturlig at relativt mange av utenlandsstudentene kommer fra grupper med høy sosio-økonomisk status. (Tabell 8a i vedlegget).

Særlig for studiene ingeniørfag og realfag var den sosiale rekruttering i 1963 forskjellig fra medisin, jus og studier i utlandet. Det er en langt større andel av studentene fra gruppene arbeidere og fiskere, håndverkere og formenn samt selvstendige i jord- og skogbruk som velger realfag og ingeniørfag enn fra andre sosialgrupper.

Den konkrete karakter realfagstudiet og ingeniørstudiet har, og det yrkesrettede ved disse studier, kan være årsaken til at de nevnte sosialgrupper velger disse studier. Andelen studenter fra de ulike sosialgrupper som studerer samfunnsfag varierer en del, men det ser ikke her ut til å være noen klar sammenheng med sosial bakgrunn.

8,2% av studentene fra gruppen arbeidere og fiskere studerer samfunnsfag, 7,3% fra gruppen overordnede funksjonærer og akademikere og 4,5% fra gruppen håndverkere og formenn.

Arkitektfag, odontologi, filologi og sosialøkonomi er studier som har nokså jevn sosial rekruttering. En litt større andel studenter fra gruppen håndverkere og formenn har imidlertid valgt arkitektfag og sosialøkonomi enn gjennomsnittet av studentene.

Studenter fra gruppen selvstendige i handel og industri er overrepresentert i handelshøyskolestudiet, og studenter fra gruppen selvstendige i jord- og skogbruk er overrepresentert i studiene veterinærmedisin og landbruksfag. Andelen studenter fra de andre sosialgruppene er meget liten ved disse studiene.

Som en konklusjon kan vi si at jus, medisin og studier i utlandet (som er lukkede studier i Norge) er studier som blir valgt av en større andel studenter innen grupper med høy enn med lav sosio-økonomisk status. Ingeniørfag og realfag blir valgt av en større andel studenter innen grupper med lav enn med høy sosio-økonomisk status. Samtidig ser vi at under gjennomsnittlig andel studenter fra grupper med lav sosio-økonomisk status velger jus, medisin og studier i utlandet, og under gjennomsnittlig andel studenter fra grupper med høy sosio-økonomisk status velger ingeniørfag og realfag.

6.5 Betydningen av urbaniseringsgrad for rekrutteringen til høyere utdanning.

Tabell 6a. Studietilbøyelighet for artianere fra kommuner med ulik grad av urbanisering.
Study propensity for Gymnas graduates tabulated according to the degree of urbanization in their home area.

Urbaniseringsgrad <i>Degree of urbanization</i>	1946	1951	1958	1963
Oslo	35	38	52	55
Bergen	39	42	54	53
Trondheim	29	33	48	54
Andre byer og forsteder <i>Other towns and suburbs</i>	31	36	51	49
Tettbygde strøk <i>Other densely populated areas</i>	35	38	51	50
Spredtbygde strøk <i>Sparsely populated areas</i>	37	41	48	48
I alt - <i>Total</i>	34	38	50	51

Studietilbøyeligheten varierer lite med urbaniseringsgraden. (Tabell 6a). De tre byene Oslo, Bergen og Trondheim skiller seg ut med over middels studietilbøyelighet; dette er ikke uventet da de er universitetsbyer. Det er interessant å se hvordan studietilbøyeligheten for artianere fra Trondheim har utviklet seg gjennom de 4 kullene. Studietilbøyeligheten var under middels i de 3 første kullene, mens den i 1963-kullet lå 3 prosentenheter over middels; den økte fra 48% i 1958 til 54% i 1963, mens gjennomsnittet var 50% og 51% for de to kullene. Det er nærliggende å tro at dette har sammenheng med den utvidelse av lærerhøgskolen som fant sted omkring 1960. (Høgskolen hadde ca. 70 studenter i 1958 og ca. 700 studenter i 1963).

Det er også verdt å legge merke til den forandring som har funnet sted i studietilbøyelighet for artianere fra landkommunene (tettbygde og spredtbygde strøk). I 1946 og 1951 lå studietilbøyeligheten over gjennomsnittet, i 1958 nokså likt med og i 1963 noe under gjennomsnittet.

Det har altså vært sterkere vekst i studietilbøyeligheten for artianere fra byene enn fra landet. Dette kan ha sammenheng med forandringen i sosialgruppenes studietilbøyelighet, og vi så av Tabell 4a at gruppen selvstendige i jord- og skogbruk, som er sterkest representert i landkommunene, hadde over gjennomsnittlig studietilbøyelighet i 1946-1951, men under gjennomsnittet i 1958 og 1963. Det er i de typiske bynæringer den tidligere omtalte sosiale utjevning har funnet sted, og det kan være årsaken til at studietilbøyeligheten har økt mer i byene. Det kan også tenkes at økningen av andre utdanningstilbud, som f.eks. lærerskolen, har virket særlig tiltrekkende for ungdom fra landet.

Tabell 6b. Studentene fordelt etter urbaniseringsgrad. Prosent.

University students tabulated according to the degree of urbanization of their home area. Percentages.

Urbaniseringsgrad <i>Degree of urbanization</i>	1946	1951	1958	1963
Byer og forsteder <i>Towns and suburbs</i>	63	61	63	64
Tettbygde strøk <i>Other densely populated areas</i>	8	7	7	8
Spredtbygde strøk <i>Sparsely populated areas</i>	28	31	29	27
Uoppgitt <i>Unknown</i>	1	1	1	1
I alt - <i>Total</i>	100	100	100	100
Antall i alt - <i>Total number</i>	1749	1484	2467	4464

Det har foregått visse forandringer av studietilbøyeligheten innen de forskjellige sosialgrupper for by og land fra 1946-1951-1958-kullene til 1963-kullet. (Tabell 6c).

Tove Thagaard Sem bemerker om tabellen for 1946-1951-1958²³⁾:

"Likheten i studietilbøyelighet mellom by og land opprettholdes innen gruppene overordnede funksjonærer og akademikere, selvstendige i industri og handel samt håndverkere og formenn. Derimot er studietilbøyeligheten større på landet enn i byene innen gruppene selvstendige i jord- og skogbruk, underordnede funksjonærer og særlig for arbeidere og fiskere".

Videre sier hun:

"Det er særlig i byene at de lavere sosiale lag er lavt motivert for høyere utdanning".

Tabell 6c. Studietilbøyelighet for artianere fra ulike sosialgrupper (fra kommuner med ulik urbaniseringsgrad) og urbaniseringsgrupper.
Study propensity for Gymnas graduates tabulated according to socio-economic groups and the degree of urbanization of their home area.

Sosialgruppe <i>Socio-economic group</i>	1946-1951-1958			1963		
	Byer <i>Towns</i>	Land <i>Rural areas</i>	I alt <i>Total</i>	Byer <i>Towns</i>	Land <i>Rural areas</i>	I alt <i>Total</i>
Overordn. funksjonærer og akademikere <i>Professional and managerial</i>	48	48	48	59	53	58
Selvst. i industri og handel <i>Selfemployed in industry and commerce</i>	32	35	33	50	43	48
Selvst. i jord- og skogbruk <i>Selfemployed in agriculture and forestry</i>	32	40	39	38	48	47
Underordn. funksjonærer <i>Subordinate employees</i>	37	42	39	52	53	53
Håndverkere og formenn <i>Craftsmen and foremen</i>	35	37	36	41	45	42
Arbeidere og fiskere <i>Manual workers and fishermen</i>	35	44	38	45	46	45
I alt - Total	41	42	41	52	49	51

Vi ser imidlertid at for 1963-artianerne varierer ikke studietilbøyeligheten mellom by og land hverken for arbeidere og fiskere eller for underordnede funksjonærer. Det er sannsynlig at det har foregått en forandring i byene i holdningen til høyere utdanning blant grupper med lavere sosio-økonomisk status.

Også for gruppene overordnede funksjonærer og selvstendige i industri og handel har studietilbøyeligheten økt mer i byene enn på landet.

6.6 Betydningen av hjemstedsregion for rekrutteringen til høyere utdanning.

Tabell 7a. Studietilbøyelighet for artianere fra ulike landsdeler.

Study propensity for Gymnas graduates from the different regions in Norway.

Landsdel <i>Region</i>	1946	1951	1958	1963
Østlandet - <i>Eastern Norway</i>	33	37	49	50
Agder - <i>Agder</i>	33	36	49	48
Vestlandet - <i>Western Norway</i>	38	42	53	53
Trøndelag - <i>Trøndelag</i>	34	37	48	53
Nord-Norge - <i>North-Norway</i>	35	39	49	52
I alt - <i>Total</i>	34	38	50	51

Det er også innen 1963-kullet liten variasjon i studietilbøyelighet for artianere fra de forskjellige landsdeler (Tabell 7a). Bortsett fra Agder-fylkene har alle landsdelene hatt økning i studietilbøyelighet. Trøndelag har hatt den sterkeste økning, fra 48% i 1958 til 53% i 1963. Som nevnt under urbaniseringsgrad og studietilbøyelighet (side 30), er det sannsynlig at forandringen skyldes utvidelsen av lærerhøgskolen. Også Nord-Norge har hatt over gjennomsnittlig økning fra 1958 til 1963. Av Tabell 7b nedenfor²⁴⁾ ser vi at andelen studenter fra Trøndelag og Nord-Norge har gått noe opp, og andelen fra Agder-fylkene har gått noe ned fra 1958 til 1963. Vi ser også av Tabell 7b at Østlandet er overrepresentert og Nord-Norge underrepresentert når det gjelder andelen studenter i forhold til befolkningen. Tove Thagaard Sem²⁵⁾ peker på at denne seleksjon har funnet sted før examen artium, og at forskjellen i urbanisering mellom landsdelene og forskjellen i yrkesstruktur²⁶⁾ er viktigere selektive faktorer enn landsdel.

Tabell 7b. Studentene fordelt etter landsdel og totalbefolkningen i 1963 fordelt etter landsdel. Prosentar.

University students tabulated according to their home region, and the total population in Norway in 1963 tabulated according to home region. Percentages.

Landsdel <i>Region</i>	1946	1951	1958	1963	Andelen av totalbefolk- ningen i 1963 <i>Percentages of the total population in 1963</i>
Østlandet - <i>Eastern Norway</i>	53	51	55	55	49
Agder - <i>Agder</i>	6	6	6	5	5
Vestlandet - <i>Western Norway</i>	27	25	23	23	25
Trøndelag - <i>Trøndelag</i>	7	9	8	9	9
Nord-Norge - <i>North-Norway</i>	6	8	7	8	12
Uoppgitt - <i>Unknown</i>	1	1	1	0	0
I alt - <i>Total</i>	100	100	100	100	100

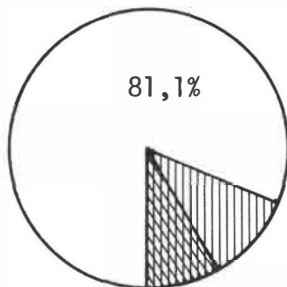
Figur 3 viser forholdet mellom årskull - artiumskull - studenter i 1963 fordelt på landsdeler. Tallet for årskull (i parentes over sirkelen) er hentet fra Vangsnes' artianerundersøkelse²⁷). Hele sirkelen utgjør årskullet, 19½ år, den skraverte sektor viser andelen artianere, og den dobbeltskraverte sektor viser andelen studenter.

Det fremgår av figuren at artianerfrekvensen varierer fra landsdel til landsdel, mens studietilbøyeligheten er noenlunde den samme.

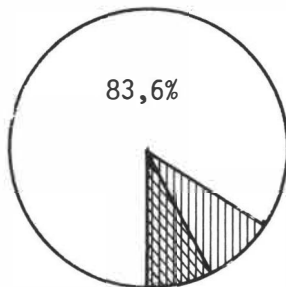
Tabell til Figur 3 står på side 60 i vedlegget.

Figur 3.

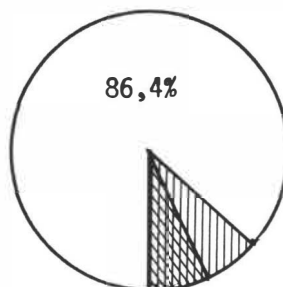
Østlandet
(25.977)

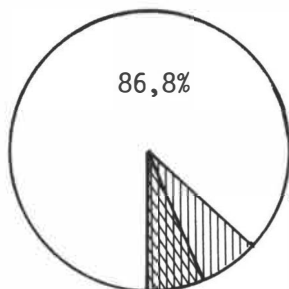
Sørlandet
(2.827)

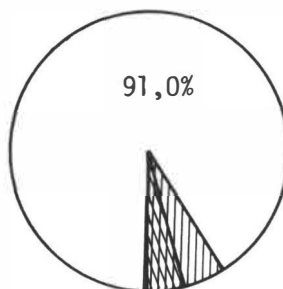
Vestlandet
(14.258)

Trøndelag
(5.498)

91,0%

Nord-Norge
(7.673)

F o t n o t e r

- 1) Vangsnes, Sigmund: "Rekrutteringen av artianere og karakter til examen artium. En undersøkelse av fire artiumskull". NAVF's utredningsinstitutt. Melding nr. 1/1967.
- 2) Sem, Thagaard Tove: "Kjønnsroller' og studiemotivering. En undersøkelse av kjønnsforskjeller i rekruttering til høyere utdanning". NAVF's utredningsinstitutt, 1967.
- 3) Det følgende avsnitt er tatt fra Vangsnes' melding (op.cit.) side 30 og 31.
- 4) Tabeller i vedlegget.
- 5) Studietilbøyelighet: Studenter i prosent av artianerkullet.
- 6) Se Tabell 1b i vedlegget.
- 7) Se Tabell 2c i vedlegget.
- 8) Vangsnes, Sigmund: Op.cit. s. 86.
- 9) De samfunnsvitenskapelige fag er: Pedagogikk, psykologi, sosiologi, statsvitenskap, etnografi og sosialøkonomi.
- 10) Se Figur 1 i vedlegget.
- 11) Se Figur 2 i vedlegget.
- 12) Sem, Thagaard Tove: Op.cit. s. 70.
- 13) Vangsnes, Sigmund: Op.cit. s. 18.
- 14) Vangsnes, Sigmund: Op.cit. s. 18.
- 15) Se Tabell 5b i vedlegget.
- 16) Se Figur 3 i vedlegget.
- 17) Vangsnes, Sigmund: Op.cit. Tabell 13, s. 76.
- 18) Vangsnes, Sigmund: Op.cit. s. 28.
- 19) Se Figur 4 i vedlegget.
- 20) Tallet for 1965 er beregnet av dosent Helvig ved Geografisk institutt.

- 21) Definisjon av "urbaniseringsgrad" brukt i denne og neste setning er: Prosentandelen av befolkningen som bor i strøk med bymessig karakter. (Byer, forsteder og tettbygde strøk i vår tabell).
- 22) Tallene for 1946, 1951 og 1958 er slått sammen i en tabell.
- 23) Sem, Thagaard Tove: Op.cit. s. 78.
- 24) Se Figur 5 i vedlegget.
- 25) Sem, Thagaard Tove: Op.cit. s. 83.
- 26) Vangsnes, Sigmund: Op.cit. s. 20-21.
- 27) Vangsnes, Sigmund: Op.cit. s. 86.

VEDLEGG. TABELLER OG GRAFISKE FRAMSTILLINGER
APPENDIX. TABLES AND GRAPHS

- Tabell 1a. Rekruttering til høyere utdanning fordelt etter kjønn.
Table 1a. *Recruitment to higher education tabulated according to sex.*
- Tabell 1b. Prosentfordeling
Table 1b. *Percentages.*
- Tabell 2a. Studenter fordelt etter studium og kjønn.
Table 2a. *University students tabulated according to sex and field of study.*
- Tabell 2b. Prosentfordeling.
Table 2b. *Percentages.*
- Tabell 2c. Prosentandel kvinner og menn ved ulike studier.
Table 2c. *Percentages of men and women within the various fields of study.*
- Figur 1. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter artiumslinje.
Graph 1. *University students from classes graduating from the Gymnas in 1946, 1951, 1958 and 1963 tabulated according to course of study at the Gymnas.*
- Tabell 3a. Studenter fordelt etter artiumslinje og kjønn.
Table 3a. *University students tabulated according to sex and course of study at the Gymnas.*
- Tabell 3b. Prosentfordeling.
Table 3b. *Percentages.*
- Figur 2. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter artiumspoenggruppe.
Graph 2. *University students tabulated according to the number of points obtained in Examen Artium.*
- Tabell 4a. Studenter fordelt etter artiumspoeng og kjønn.
Table 4a. *University students tabulated according to sex and the number of points obtained in Examen Artium.*
- Tabell 4b. Prosentfordeling.
Table 4b. *Percentages.*
- Figur 3. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter sosialgruppe.
Graph 3. *University students tabulated according to their socio-economic group.*

Tabell 5a. Studenter fordelt etter sosialgruppe og kjønn.
Table 5a. *University students tabulated according to sex and their socio-economic group.*

Tabell 5b. Prosentfordeling.
Table 5b. *Percentages.*

Figur 4. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter urbaniseringsgrad.
Graph 4. *University students tabulated according to the degree of urbanization of their home area.*

Tabell 6a. Studenter fordelt etter urbaniseringsgrad og kjønn.
Table 6a. *University students tabulated according to sex and the degree of urbanization of their home area.*

Tabell 6b. Prosentfordeling.
Table 6b. *Percentages.*

Figur 5. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter landsdel.
Graph 5. *University students tabulated according to home region.*

Tabell 7a. Studenter fordelt etter landsdel og kjønn.
Table 7a. *University students tabulated according to sex and home region.*

Tabell 7b. Prosentfordeling.
Table 7b. *Percentages.*

Tabell 8a. Studentene fra 1963-kullet fordelt etter studium og sosialgruppe.
Table 8a. *University students from the 1963-class of Gymnas graduates tabulated according to field of study and their socio-economic group.*

Tabell 8b. Studentene fra 1946-, 1951- og 1958-kullene fordelt etter studium og sosialgruppe.
Table 8b. *University students from the 1946-, 1951- and 1958-classes of Gymnas graduates tabulated according to field of study and their socio-economic group.*

Tabell 8c. Prosentfordeling.
Table 8c. *Percentages.*

Tabell 9a. Årskull 19½-åringer - artianere - studenter for
1951, 1958 og 1963.

Table 9a. *Population aged 19½ years - Gymnas graduates - university
students - in 1951, 1958 and 1963.*

Tabell 9b. Prosentfordeling.

Table 9b. *Percentages.*

Tabell 10a. Årskull 19½-åringer - artianere - studenter for
1963, fordelt på landsdel.

Table 10a. *Population aged 19½ years - Gymnas graduates - university
students in 1963 tabulated according to home region.*

Tabell 10b. Prosentfordeling.

Table 10b. *Percentages.*

Tabell 2a. Studenter fordelt etter studium og kjønn.

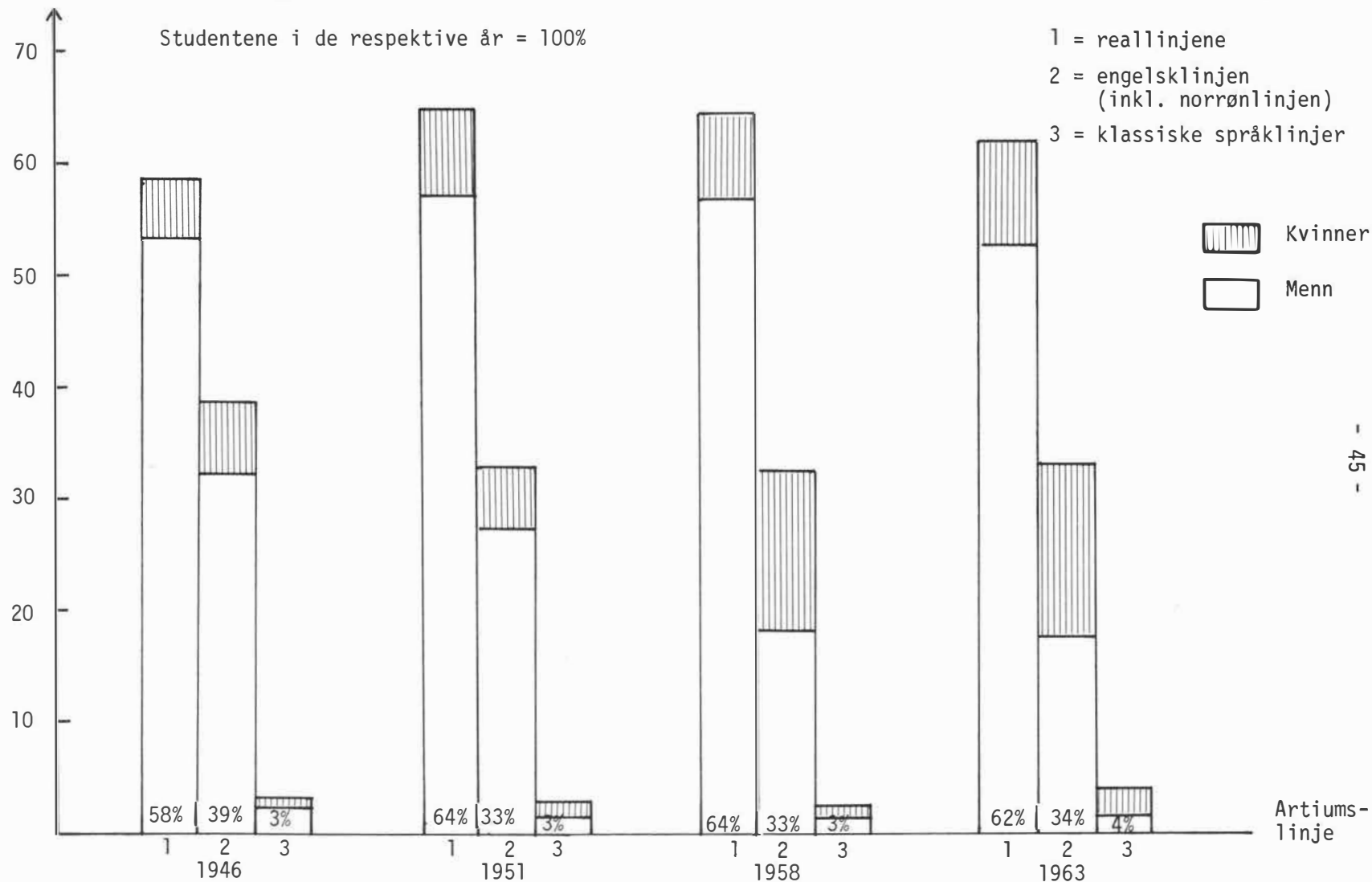
Absolutte tall.

S t u d i u m	1946			1951			1958			1963		
	M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum
Filologi	235	192	427	190	156	346	336	345	681	688	788	1476
Jus	336	23	359	93	10	103	120	18	138	228	27	255
Pedagogikk	3	1	4	6	2	8	7	4	11	6	5	11
Psykologi	25	16	41	10	8	18	16	19	35	30	31	61
Real- og aktuarfag	139	29	168	123	43	166	348	68	416	611	135	746
Sosiologi, statsvitenskap og etnografi	15	1	16	12	2	14	26	5	31	180	67	247
Sosialøkonomi	84	10	94	12	1	13	37	0	37	65	2	67
Teologi	47	3	50	24	0	24	45	5	50	40	3	43
Åpne studier i alt	884	275	1159	470	222	692	935	464	1399	1848	1058	2906
Farmasi	8	11	19	9	15	24	6	26	32	5	25	30
Medisin	73	9	82	110	15	125	135	24	159	142	32	174
Odontologi	17	2	19	35	18	53	35	20	55	41	21	62
Lukkede universitetsstudier	98	22	120	154	48	202	176	70	246	188	78	266
Arkitektfag	30	1	31	30	9	39	33	11	44	52	16	68
Handelshøyskolestudiet	53	1	54	50	1	51	32	1	33	70	1	71
Landbruksfag	43	2	45	42	2	44	30	3	33	65	6	71
Ingeniørfag	149	1	150	201	5	206	286	9	295	429	16	445
Veterinærmedisin	13	0	13	18	0	18	17	0	17	26	3	29
Høgskolefag i alt	288	5	293	341	17	358	398	24	422	642	42	684
Lukkede studier i alt	386	27	413	495	65	560	574	93	667	830	120	950
Studenter i Norge i alt	1270	302	1572	965	287	1252	1509	558	2067	2678	1178	3856
Studenter i utlandet	174	4	178	222	10	232	370	30	400	559	49	608
Studenter i alt	1444	306	1750	1187	297	1484	1879	588	2467	3237	1227	4464

Tabell 2c. Prosentandel kvinner og menn ved ulike studier.

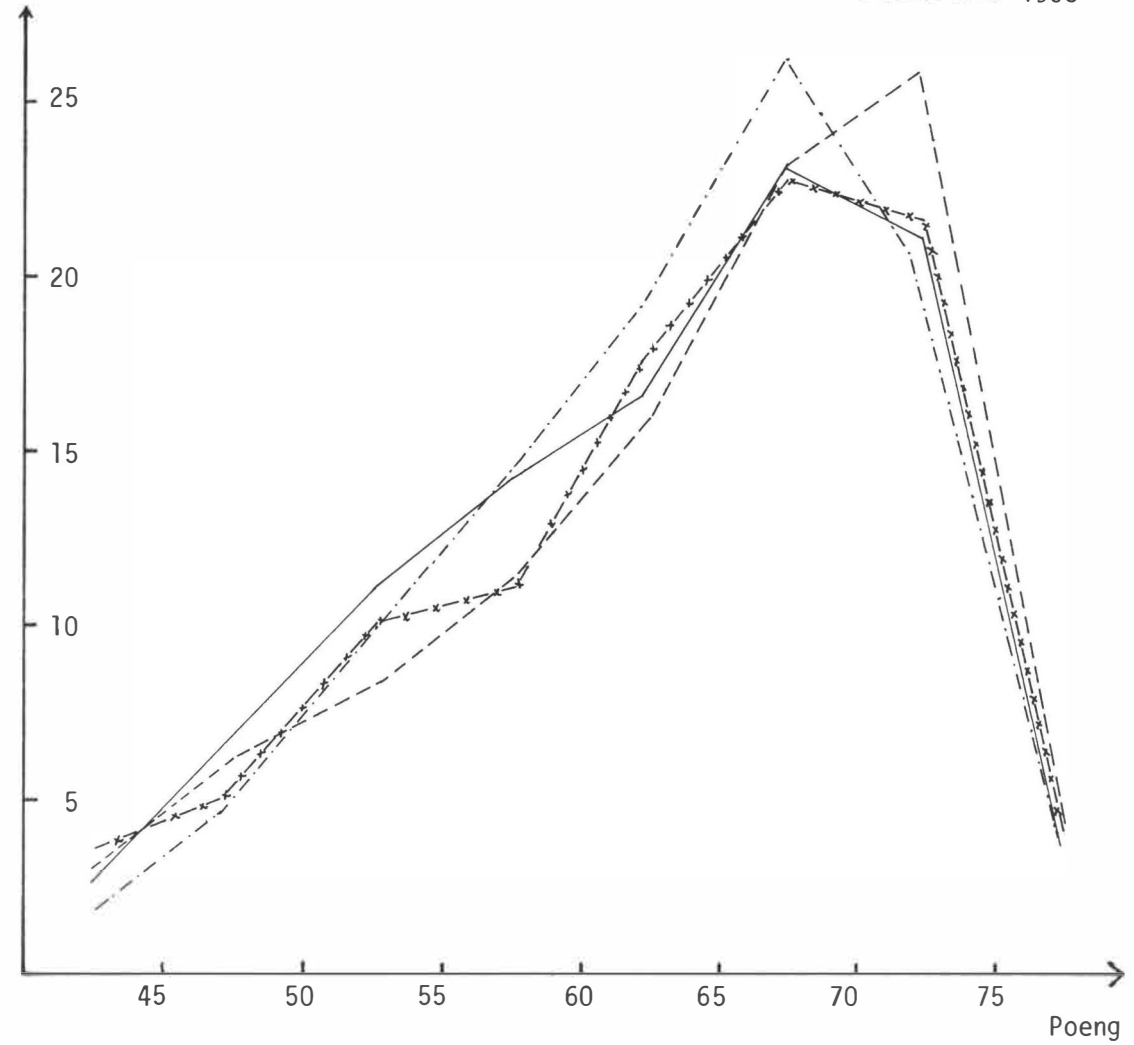
S t u d i u m	1946			1951			1958			1963		
	M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum
Filologi	55,0	45,0	100	54,9	45,1	100	49,3	50,7	100	46,6	53,4	100
Jus	93,6	6,4	100	90,3	9,7	100	87,0	13,0	100	89,4	10,6	100
Pedagogikk	75,0	25,0	100	75,0	25,0	100	63,6	36,4	100	54,5	45,5	100
Psykologi	61,0	39,0	100	55,6	44,4	100	45,7	54,3	100	49,2	50,8	100
Real- og aktuarfag	82,7	17,3	100	74,1	25,9	100	83,7	16,3	100	80,6	19,4	100
Sosiologi, statsvitenskap og etnografi	93,8	6,2	100	85,7	14,3	100	83,9	16,1	100	72,9	27,1	100
Sosialøkonomi	89,4	10,6	100	92,3	7,7	100	100	0,0	100	97,0	3,0	100
Teologi	94,0	6,0	100	100	0,0	100	90,0	10,0	100	93,0	7,0	100
Åpne studier i alt	74,4	25,6	100	67,9	32,1	100	66,8	33,2	100	63,6	36,4	100
Farmasi	42,1	57,9	100	37,5	62,5	100	18,8	81,2	100	16,7	83,3	100
Medisin	89,0	11,0	100	88,0	12,0	100	84,9	15,1	100	81,6	18,4	100
Odontologi	89,5	10,5	100	66,0	34,0	100	63,6	36,4	100	66,1	33,9	100
Lukkede universitetsstudier	81,7	18,3	100	76,2	23,8	100	71,5	28,5	100	70,7	29,3	100
Arkitektfag	96,8	3,2	100	76,9	23,1	100	75,0	25,0	100	76,5	23,5	100
Handelshøyskolestudiet	98,1	1,9	100	98,0	2,0	100	97,0	3,0	100	98,6	1,4	100
Landbruksfag	95,6	4,4	100	95,5	4,5	100	90,9	9,1	100	91,5	8,5	100
Ingeniørfag	99,3	0,7	100	97,6	2,4	100	96,9	3,1	100	96,4	3,6	100
Veterinærmedisin	100	0,0	100	100	0,0	100	100	0,0	100	89,7	10,3	100
Høgskolefag i alt	98,3	1,7	100	95,3	4,7	100	94,3	5,7	100	93,9	6,1	100
Lukkede studier i alt	93,5	6,5	100	88,4	11,6	100	86,1	13,9	100	87,4	12,6	100
Studenter i Norge i alt	80,8	19,2	100	77,1	22,9	100	73,0	27,0	100	69,5	30,5	100
Studenter i utlandet	97,8	2,2	100	95,7	4,3	100	92,5	7,5	100	91,9	8,1	100
Studenter i alt	82,5	17,5	100	80,0	20,0	100	76,2	23,8	100	72,5	27,5	100

Prosentandel. Figur 1. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter artiumslinje.

Figur 2. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter artiums-
poenggruppe.

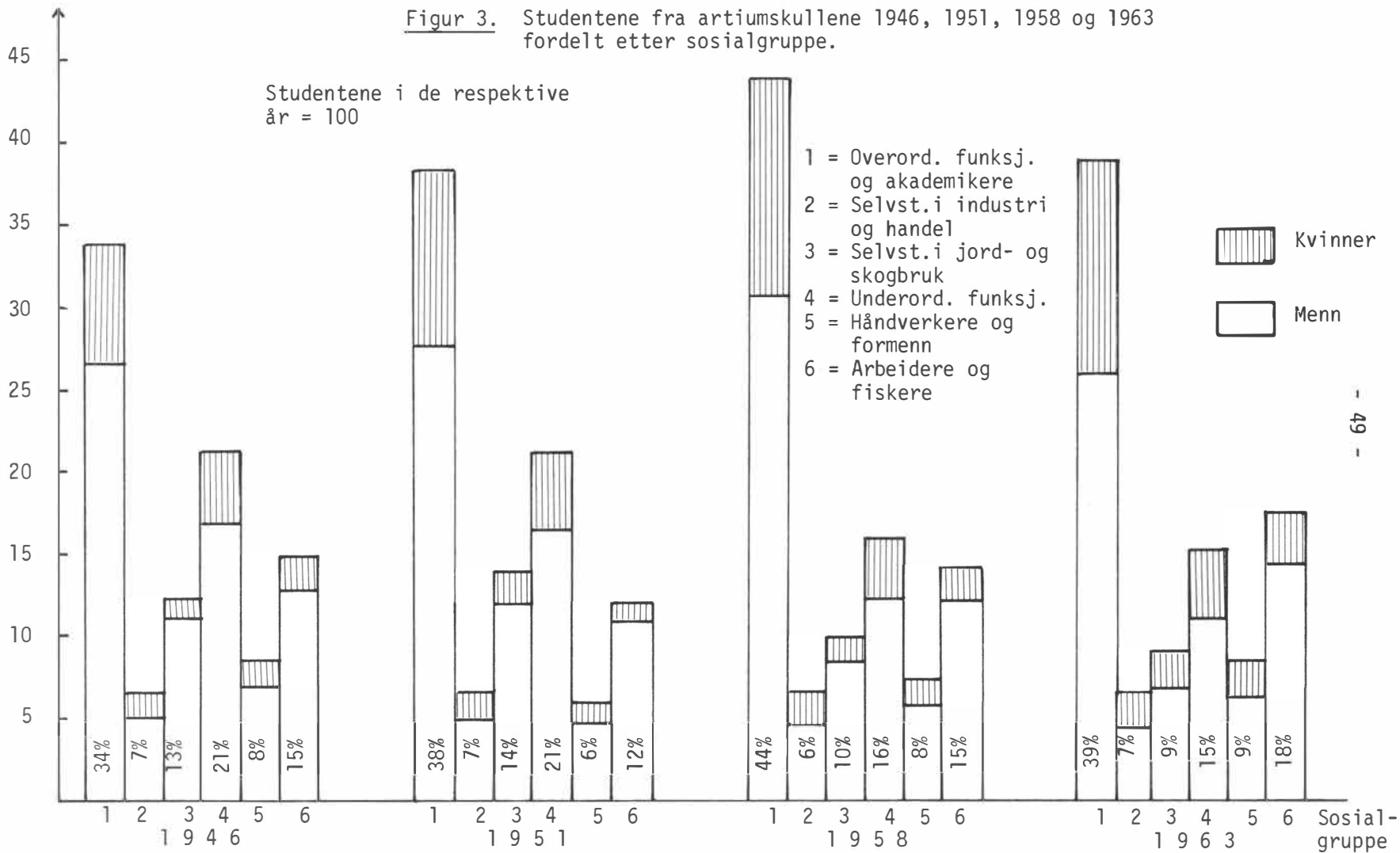
-x-x-x-x-x- 1946
- - - - - 1951
- - - - - 1958
- - - - - 1963

Prosentandel

Figur 3. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter sosialgruppe.

Studentene i de respektive år = 100

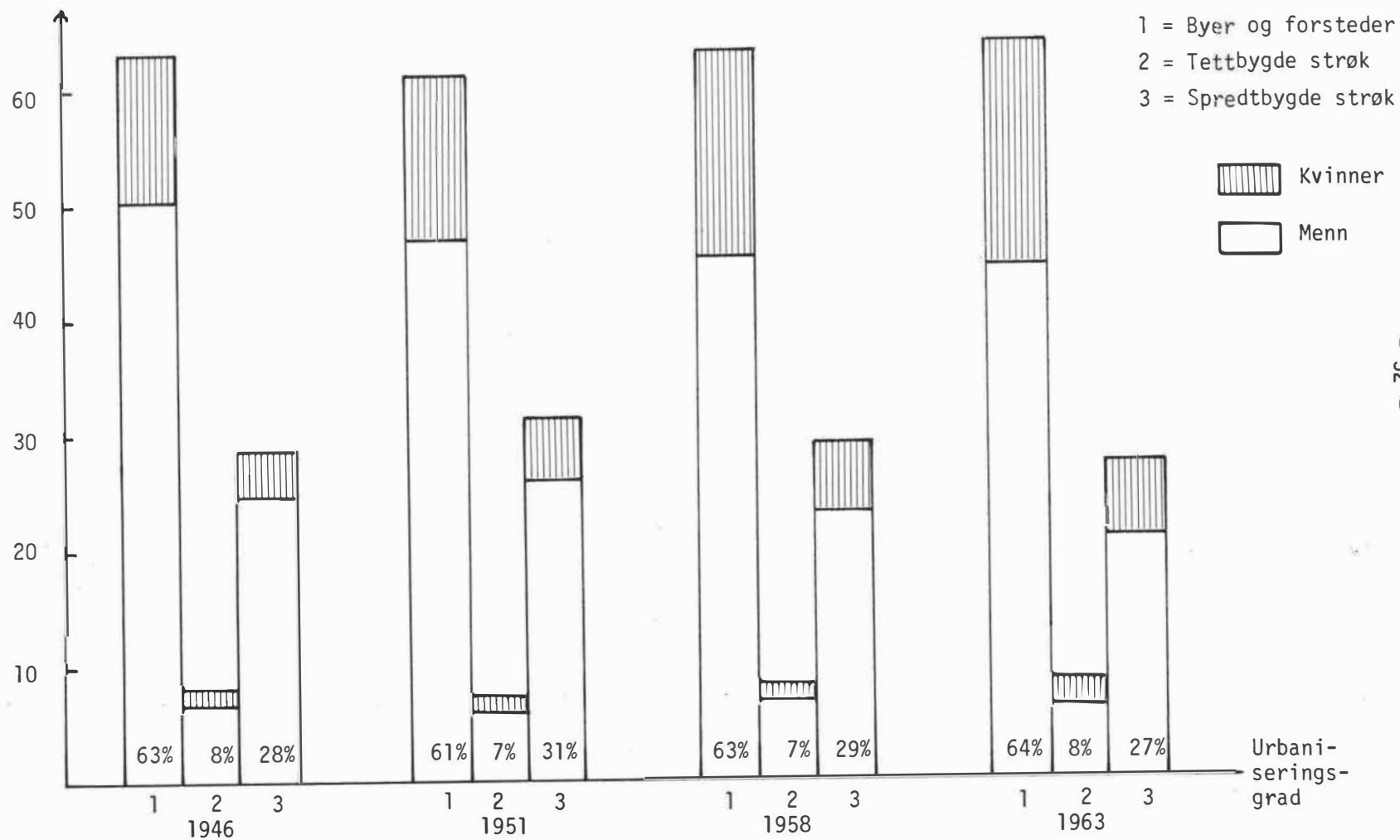
Tabell 5a. Studenter fordelt etter sosialgruppe og kjønn.

Absolutte tall.

		1946			1951			1958			1963		
		M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum
Over- ordnede funksj. og akademikere	Studenter	467	131	598	411	158	569	761	328	1089	1166	592	1758
	Ikke studenter	406	523	929	315	411	726	255	527	782	450	849	1299
	Artianerkull	873	654	1527	726	569	1295	1016	855	1871	1616	1441	3057
Selvst. i industri og handel	Studenter	90	23	113	75	23	98	116	42	158	212	87	299
	Ikke studenter	154	148	302	104	119	223	97	137	234	129	199	328
	Artianerkull	244	171	415	179	142	321	213	179	392	341	286	627
Selvst. i jord- og skogbruk	Studenter	201	19	220	180	27	207	216	34	250	318	101	419
	Ikke studenter	236	146	382	162	156	318	159	183	342	214	262	476
	Artianerkull	437	165	602	342	183	525	375	217	592	532	363	895
Under- ordnede funksj.	Studenter	301	71	372	258	57	315	307	85	392	500	180	680
	Ikke studenter	392	358	750	225	268	493	184	284	468	225	387	612
	Artianerkull	693	429	1122	483	325	808	491	369	860	725	567	1292
Hånd- verkere og for- menn	Studenter	124	23	147	71	18	89	148	36	184	288	94	382
	Ikke studenter	190	149	339	113	106	219	85	115	200	227	296	523
	Artianerkull	314	172	486	184	124	308	233	151	384	515	390	905
Arbeidere og fiskere	Studenter	227	32	259	166	13	179	304	54	358	655	138	793
	Ikke studenter	326	194	520	210	169	379	195	213	408	457	497	954
	Artianerkull	553	226	779	376	182	558	499	267	766	1112	635	1747
Uoppgitt	Studenter	34	6	40	26	1	27	27	9	36	98	35	133
	Ikke studenter	87	32	119	26	20	46	48	25	73	68	78	146
	Artianerkull	121	38	159	52	21	73	75	34	109	166	113	279
S u m	Studenter	1444	305	1749	1187	297	1484	1879	588	2467	3237	1227	4464
	Ikke studenter	1791	1550	3341	1155	1249	2404	1023	1484	2507	1770	2568	4338
	Artianerkull	3235	1855	5090	2342	1546	3888	2902	2072	4974	5007	3795	8802

Figur 4. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter urbaniseringsgrad.

Prosentandel

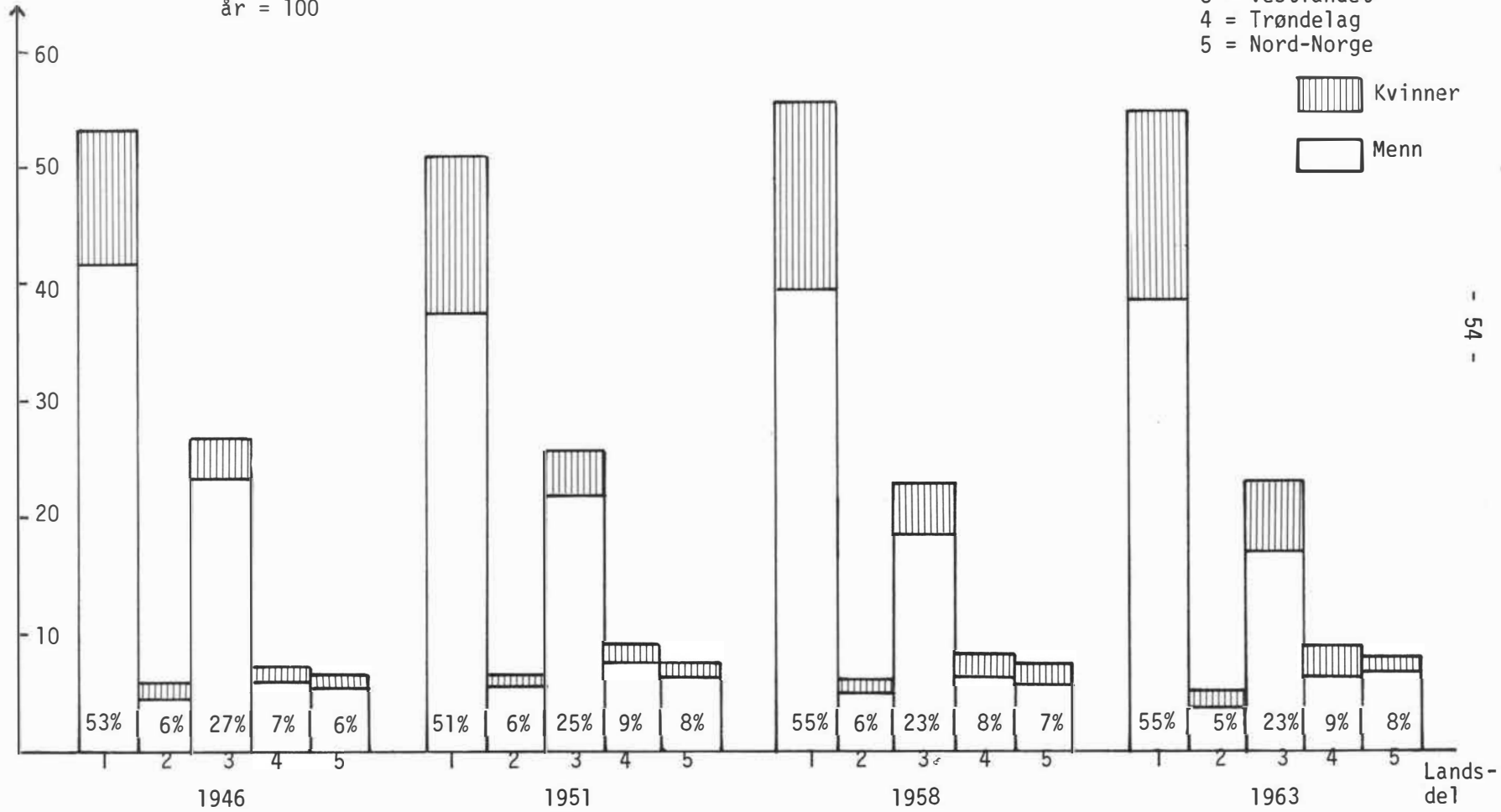
Figur 5. Studentene fra artiumskullene 1946, 1951, 1958 og 1963 fordelt etter landsdel.

Prosentandel

Studentene i de respektive år = 100

- 1 = Østlandet
- 2 = Agder
- 3 = Vestlandet
- 4 = Trøndelag
- 5 = Nord-Norge

 Kvinner
 Menn

Tabell 7a. Studenter fordelt etter landsdel og kjønn.

Absolutte tall.

		1946			1951			1958			1963		
		M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum	M	K	Sum
Østlandet	Studenter	728	197	925	556	202	758	977	393	1370	1731	717	2448
	Ikke studenter	935	912	1847	602	680	1282	535	884	1419	985	1483	2468
	Artianerkull	1663	1109	2772	1158	882	2040	1512	1277	2789	2716	2200	4916
Agder	Studenter	84	15	99	83	12	95	121	19	140	168	55	223
	Ikke studenter	104	95	199	80	92	172	63	84	147	101	144	245
	Artianerkull	188	110	298	163	104	267	184	103	287	269	199	468
Vestlandet	Studenter	410	55	465	327	48	375	465	105	570	760	263	1023
	Ikke studenter	418	342	760	255	267	522	229	280	509	380	547	927
	Artianerkull	828	397	1225	582	315	897	694	385	1079	1140	810	1950
Trøndelag	Studenter	109	17	126	111	20	131	152	43	195	285	106	391
	Ikke studenter	146	99	245	97	122	219	90	124	214	130	211	341
	Artianerkull	255	116	371	208	142	350	242	167	409	415	317	732
Nord-Norge	Studenter	96	18	114	100	12	112	146	25	171	278	80	358
	Ikke studenter	124	85	209	97	81	178	87	93	180	161	173	334
	Artianerkull	220	103	323	197	93	290	233	118	351	439	253	692
Uoppgitt	Studenter	17	3	20	10	3	13	18	3	21	15	6	21
	Ikke studenter	64	17	81	24	7	31	19	19	38	13	10	23
	Artianerkull	81	20	101	34	10	44	37	22	59	28	16	44
S u m	Studenter	1444	305	1749	1187	297	1484	1879	588	2467	3237	1227	4464
	Ikke studenter	1791	1550	3441	1155	1249	2404	1023	1484	2507	1770	2568	4338
	Artianerkull	3235	1855	5090	2342	1546	3888	2902	2072	4974	5007	3795	8802

Tabell 8a. Studentene fra 1963-kullet fordelt etter studium og sosialgruppe.

Absolutte tall.

S t u d i u m	S o s i a l g r u p p e							Total
	1	2	3	4	5	6	7	
Arkitektfag	30	4	5	11	9	8	1	68
Handelshøyskolestudiet	24	8	5	15	4	15	0	71
Veterinærmedisin	5	0	13	6	2	3	0	29
Ingeniørfag	141	24	56	69	42	104	9	445
Landbruksfag	15	2	35	6	0	11	2	71
Farmasi	13	4	4	2	2	5	0	30
Medisin	93	7	16	26	11	18	3	174
Odontologi	18	5	4	12	8	10	5	62
Filologi	569	101	143	217	126	263	57	1476
Jus	132	22	7	41	16	30	7	255
Sosialøkonomi	22	4	4	13	9	12	3	67
Andre samfunnsfag	129	19	26	55	17	65	8	319
Realfag	242	47	72	108	88	166	23	746
Teologi	19	4	4	8	1	7	0	43
Utlandet	305	48	25	91	47	77	15	608
S u m	1757	299	419	680	382	794	133	4464

Sosialgrupper:

- 1 = Overordnede funksjonærer og akademikere.
- 2 = Selvstendige i industri og handel.
- 3 = Selvstendige i jord- og skogbruk.
- 4 = Underordnede funksjonærer.
- 5 = Håndverkere og formenn.
- 6 = Arbeidere og fiskere.
- 7 = Uoppgitt.

Tabell 8b. Studentene fra 1946-, 1951- og 1958-kullene fordelt etter studium og sosialgruppe.

Absolutte tall.

S t u d i u m	S o s i a l g r u p p e							Total
	1	2	3	4	5	6	7	
Arkitektfag	69	5	7	12	7	12	2	114
Handelshøyskole- studiet	45	23	13	27	8	20	2	138
Veterinærmedisin	12	2	20	6	2	6	0	48
Ingeniørfag	211	39	98	125	50	123	5	651
Landbruksfag	32	5	63	13	3	4	2	122
Farmasi	26	2	9	23	6	7	2	75
Medisin	175	18	37	78	22	29	7	366
Odontologi	34	8	17	31	8	28	1	127
Filologi	549	96	152	292	120	217	28	1454
Jus	248	42	62	119	41	75	13	600
Sosialøkonomi	46	11	22	21	9	31	4	144
Andre samfunnsfag	68	12	20	35	14	23	6	178
Realfag	268	37	96	135	66	114	16	750
Teologi	45	11	20	21	10	16	1	124
Utlandet	410	58	42	141	54	91	14	810
S u m	2256	369	678	1079	420	796	103	5701

Sosialgrupper:

1 = Overordnede funksjonærer og akademikere.

2 = Selvstendige i industri og handel.

3 = Selvstendige i jord- og skogbruk.

4 = Underordnede funksjonærer.

5 = Håndverkere og formenn.

6 = Arbeidere og fiskere.

7 = Uoppgitt.

Tabell 8c. Studentene fra 1946-, 1951- og 1958-kullene fordelt etter studium og sosialgruppe.

Prosentfordeling.

S t u d i u m	S o s i a l g r u p p e						Total
	1	2	3	4	5	6	
Arkitektfag	3,1	1,4	1,0	1,1	1,7	1,5	2,0
Handelshøyskolestudiet	2,0	6,2	1,9	2,5	1,9	2,5	2,4
Veterinærmedisin	0,5	0,5	2,9	0,6	0,5	0,8	0,8
Ingeniørfag	9,4	10,6	14,5	11,6	11,9	15,5	11,4
Landbruksfag	1,4	1,4	9,3	1,2	0,7	0,5	2,1
Farmasi	1,2	0,5	1,3	2,1	1,4	0,9	1,3
Medisin	7,8	4,9	5,5	7,2	5,2	3,6	6,4
Odontologi	1,5	2,2	2,5	2,9	1,9	3,5	2,2
Filologi	24,3	26,0	22,4	27,1	28,6	27,3	25,5
Jus	11,0	11,4	9,1	11,0	9,8	9,4	10,5
Sosialøkonomi	2,0	3,0	3,2	1,9	2,1	3,9	2,5
Andre samfunnsfag	3,0	3,3	2,9	3,2	3,3	2,9	3,1
Realfag	12,7	10,0	14,2	12,5	15,7	14,3	13,2
Teologi	2,0	3,0	2,9	1,9	2,4	2,0	2,2
Utlandet	18,2	15,7	6,2	13,1	12,9	11,4	14,2
S u m	100	100	100	100	100	100	100

Sosialgrupper:

- 1 = Overordnede funksjonærer og akademikere.
- 2 = Selvstendige i industri og handel.
- 3 = Selvstendige i jord- og skogbruk.
- 4 = Underordnede funksjonærer.
- 5 = Håndverkere og formenn.
- 6 = Arbeidere og fiskere.

Tabell 9a. Årskull 19 $\frac{1}{2}$ -åringer - artianere - studenter for 1951, 1958 og 1963.

Absolutte tall.

	1951	1958	1963
Artianere	3.888	4.974	8.802
Ikke artianere	39.051	38.187	47.431
Årskull	42.939	43.161	56.233
Studenter	1.484	2.467	4.464
Ikke studenter	41.455	40.694	51.769
Årskull	42.939	43.161	56.233

Tabell 9b. Årskull 19 $\frac{1}{2}$ -åringer - artianere - studenter for 1951, 1958 og 1963.

Prosentfordeling.

	1951	1958	1963
Artianere	9,1	11,5	15,7
Ikke artianere	90,9	88,5	84,3
Årskull	100	100	100
Studenter	3,5	5,7	7,9
Ikke studenter	96,5	94,3	92,1
Årskull	100	100	100

Tabell 10a. Årskull 19½-åringer - artianere - studenter for 1963, fordelt på landsdel.

Absolutte tall.

	Øst-landet	Sør-landet	Vest-landet	Trønde-lag	Nord-Norge
Artianere	4.916	468	1.950	732	692
Ikke artianere	21.061	2.359	12.308	4.766	6.981
Årskull	25.977	2.827	14.258	5.498	7.673
Studenter	2.448	223	1.023	391	358
Ikke studenter	23.529	2.604	13.235	5.107	7.315
Årskull	25.977	2.827	14.258	5.498	7.673

Tabell 10b. Årskull 19½-åringer - artianere - studenter for 1963, fordelt på landsdel.

Prosentfordeling

	Øst-landet	Sør-landet	Vest-landet	Trønde-lag	Nord-Norge
Artianere	18,9	16,6	13,7	13,3	9,0
Ikke artianere	81,1	83,4	86,3	86,7	91,0
Årskull	100	100	100	100	100
Studenter	9,4	7,9	7,2	7,1	4,7
Ikke studenter	90,6	92,1	92,8	92,9	95,3
Årskull	100	100	100	100	100

SUMMARY IN ENGLISH

The investigation reported in this paper is part of a research program intending to analyse factors affecting the recruitment to secondary school and institutions of higher education.

This report is the third of a series, the two first^{*)} of which were published in 1967. The present report is a follow-up study of Gymnas graduates¹⁾ from the 1963-class²⁾.

This report compares study propensity among Gymnas graduates from the 1963-class with those from the years 1946, 1951 and 1958, and investigates the influence of various background factors on recruitment to universities and other educational institutions of university level.

The following background factors are taken into consideration:

- a) course of study in the Gymnas (Science courses and Art courses),
- b) points (final grade) obtained in Examen Artium, and c) such environmental factors as socio-economic status, geographical location and degree of urbanization.

*) Sigmund Vangsnes: "An analysis of some background factors affecting the recruitment and achievement of students enrolled for Examen Artium in Norway",
and
Tove Thagaard Sem: "The sexes and study motivation. An investigation of the sex of the students as a factor in their recruitment to higher education".

- 1) A "Gymnas graduate" is someone who has passed Examen Artium which is a prerequisite to admission to a university or equivalent institution.
- 2) "Class" is used in this report to denote the group of Gymnas graduates who passed Examen Artium in the same year.

Many of the students who graduated from the Gymnas in 1963 had not finished their studies at the time when this investigation was made, so we have not found it possible so far to investigate neither drop-out rate nor achievement. Moreover some students begin their studies more than four years after passing Examen Artium, so we must take into account that the study propensity¹⁾ will be a little higher for the 1963-class than this investigation shows.

Findings:

1. The proportion of the total number of Gymnas graduates entering universities or other institutions of higher education was approximately the same for the 1963-class as for the 1958-class. In 1958 the percentage was 50, and in 1963 51. But, if one considers the female Gymnas graduates alone, the study propensity for this group increased from 28% in 1958 to 32% in 1963.
2. Study propensity varies with the course of study in the Gymnas. For the 1963-class 63% of the Gymnas graduates from the Science courses began university studies, while the figure for graduates from the Modern Language course was only 37%.
3. Among Gymnas graduates of both sexes, those from the Science courses show a higher study propensity than those from the Modern Language course. 45% of female Science course graduates from the 1963-class began university studies, against 27% from the Modern Language course. The figures for male Gymnas graduates were 68% from the Science courses, and 56% from the Modern Language course.
4. From 1958 to 1963 study propensity increased from 28% to 32% for women, but was constant for men. Within the same period the proportion of Gymnas graduates from the Arts courses entering university studies increased, for graduates from the Science courses it decreased.

1) The term "study propensity" is used in this report to denote the proportion of students in higher education (university students) to the total number of Gymnas graduates in one particular year.

5. Study propensity varies with the socio-economic background of Gymnas graduates. Of the 1963-graduates 58% of those from the socio-economic group "Professional and Managerial" entered university studies, against 42% from the group "Craftsmen and Foremen", and 45% from the group "Manual Workers and Fishermen". From 1958 to 1963 study propensity for Gymnas graduates from the groups "Manual Workers and Fishermen" and "Craftsmen and Foremen" decreased. For the group "Professional and Managerial" the proportion of Gymnas graduates entering university studies was unaltered, and for all the other socio-economic groups it increased slightly.

6. The unequal social selection which takes place in the transition from the Gymnas to academic studies is much less marked than the social inequality of those recruited to the Gymnas. Nevertheless, it intensifies the effect of the selection which has already taken place up to Gymnas graduation, so that the social composition of university students is even more unequal than that of the graduate class they come from.
In the 1963-class of Gymnas graduates 20% were the children of "Manual Workers and Fishermen", whereas only 18% of the university students from the 1963-class belonged to this group. The chance that children of "Professional and Managerial" would begin an academic study was about ten times greater than for children of "Manual Workers and Fishermen".

7. The social composition of university students was a little more balanced in 1963 than in 1958 - as a consequence of a more even recruitment to the Gymnas from socio-economic groups. From 1958 to 1963 the percentage of university students from the socio-economic group "Manual Workers and Fishermen" increased from 15 to 18. At the same time the percentage of university students from the group "Professional and Managerial" decreased from 44 to 39.

8. Gymnas graduates from the three largest towns in Norway: Oslo, Bergen and Trondheim show above average study propensity. (Apart from the Agricultural College, all the institutions of higher education are situated in one or other of these towns). In the rest of the country the degree of urbanization of a graduate's home area had little effect on study propensity. In the period from 1946 to 1963 study propensity of Gymnas graduates from sparsely populated areas shifted from a little above average to a little below average.

9. Study propensity in Trøndelag and North Norway (the five northern counties) rose from 1958 to 1963. The proportion of university students from these districts was greater for the 1963-class than for the 1958-class. North-Norway is still under-represented in the universities, having 8% of the students and 12% of the population.

Eastern Norway (Oslofjord-region, Central East and Telemark (see map), on the other hand, has 55% of the students and 49% of the population.

10. The better the final grade obtained in Examen Artium, the greater is the probability that a Gymnas graduate will enter university studies. The study propensity in 1963 was 51% for the whole class, but for Gymnas graduates with 60 points or more (out of the possible 83-84) it was 63%, and for graduates with 70 points or more it was 81%.
11. Female Gymnas graduates with a good final grade in Examen Artium show a lower study propensity than male graduates with the same grade. Of graduates with 60 points or more only 42% of the girls compared with 77% of the boys began university studies. Study propensity for Gymnas graduates with 70 points or more was 90% for boys and 65% for girls.
12. From 1958 to 1963 the proportion of university students with a good final grade in Examen Artium increased. 65% of the university students who had graduated from the Gymnas in 1958 had obtained 60 points or more - the figure for the 1963-class was 69%.
13. In Norway a "numerus clausus" restricts the number of students in the following fields of study: Medicine, Dentistry, Pharmacy, Veterinary Medicine, Agricultural Sciences, Business Administration, Engineering and Architecture. In 1963 there were 77% more Gymnas graduates than in 1958. Though the number of allowed places in the "Closed Studies" was raised, this increase was not in proportion to the greater number graduating from the Gymnas, so the percentage of university students entering "Open Studies" was necessarily greater for the 1963-class than for the 1958-class. The Social Sciences showed the greatest relative increase.
14. As some fields of study are "Closed Studies" in Norway, many would-be students who cannot obtain a place in Norway in their chosen field, elect to study abroad. In relation to the total number of Norwegian university students there is a higher proportion from high status socio-economic groups among those at foreign universities.

This pattern is also found in Norway in the disciplines Medicine and Law, whereas Engineering and Natural Sciences have a higher proportion of students from the low status socio-economic groups.

15. The Arts, Natural Sciences and Engineering are the fields of study chosen by the majority of university students. Among Gymnas graduates from the 1963-class who later went to universities 33% chose the Arts, 17% Natural Sciences, and 10% Engineering. ⁶⁴26% of female university students began an Arts course, and 11% a Natural Sciences course.

1969 : 1.

Rettelse til side 31:

Kommentarer til Tabell 6b.

Vi ser av Tabell 6b at det er liten forskjell fra 1958 til 1963 i studentenes fordeling etter urbaniseringsgrad¹⁹⁾. Det har funnet sted en svak økning i studenter fra byer og tettbygde strøk, og en tilsvarende nedgang i studenter fra spredtbygde strøk. En av årsakene til dette kan være den forandring i studietilbøyelighet vi så i Tabell 6a; en annen årsak er sannsynligvis den endring i bosetning som har funnet sted. Andelen av befolkningen som bor i bymessige strøk (byer, forsteder og tettbygde strøk) var i 1950: 52%, i 1960: 57% og i 1965: 63%²⁰⁾. Vi har dessverre ikke tall for 1963, men det er sannsynlig at urbaniseringsgraden²¹⁾ lå på ca. 61% i 1963.

Vi ser da at urbaniseringsgraden har økt mer enn andelen studenter fra bymessige strøk; andelen studenter fra byer, forsteder og tettbygde strøk økte fra 68% i 1951 til 72% i 1963, mens altså andelen av befolkningen i tilsvarende strøk økte fra 52% i 1950 til ca. 61% i 1963.

Studium Field of study	Sosialgruppe Socio-economic group						Total
	Overordn. funksj. og akademikere Professional and mana- gerial	Selvst. i industri og handel Selfemployed in industry and commerce	Selvst. i jord- og skogbruk Selfemployed in agriculture and forestry	Underordn. funksjonærer Subordinate employees	Håndverkere og formenn Craftsmen and foremen	Arbeidere og fiskere Manual workers and fishermen	
Arkitektfag Architecture	1,7	1,3	1,2	1,6	2,4	1,0	1,5
Handelshøyskolen Business administration	1,4	2,7	1,2	2,2	1,0	1,9	1,6
Veterinærmedisin Veterinary medicine	0,3	0	3,1	0,9	0,5	0,4	0,6
Ingeniørfag Engineering	8,0	8,0	13,4	10,1	11,0	13,1	10,0
Landbruksfag Agricultural sciences	0,9	0,7	8,4	0,9	0	1,4	1,6
Farmasi Pharmacy	0,7	1,3	1,0	0,3	0,5	0,6	0,7
Medisin Medicine	5,3	2,3	3,8	3,8	2,9	2,3	3,9
Odontologi Dentistry	1,0	1,7	1,0	1,8	2,1	1,3	1,4
Filologi Languages, History and the Fine Arts	32,4	33,8	34,1	31,9	33,0	33,1	33,1
Jus - Law	7,5	7,4	1,7	6,0	4,2	3,8	5,7
Sosialøkonomi Economics	1,3	1,3	1,0	1,9	2,4	1,5	1,5
Andre samfunnsfag Other social sciences	7,3	6,4	6,2	8,1	4,5	8,2	7,1
Realfag Natural sciences	13,8	15,7	17,2	15,9	23,0	20,9	16,7
Teologi - Theology	1,1	1,3	1,0	1,2	0,3	0,9	1,0
Studenter i utlandet Norwegian students abroad	17,4	16,1	6,0	13,4	12,3	9,7	13,6
Studenter i alt Total percentage of students	100	100	100	100	100	100	100
Absolute tall Absolute number	1757	299	419	680	3822	794	4464